

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

POJETÍ SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V ČR: VÝVOJ A SOUČASNÁ PRAXE

Vedoucí práce: PaedDr. Petr Bauman

Autor práce: Jan Sattran

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Prezenční

Ročník: III.

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pojetí sexuální výchovy v ČR: vývoj a současná praxe vypracoval zcela samostatně a využití zdroje jsem uvedl v seznamu využití literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....

Jan Sattran

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce panu PaedDr. Petru Baumanovi za věnovaný čas při metodickém vedení a za odborné rady při zpracovávání bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Pojetí sexuální výchovy	8
1.1 Sexualita jako předmět sexuální výchovy.....	8
1.2 Různá pojetí sexuální výchovy	9
1.2.1 Pohledy jednotlivých vědních oborů.....	9
1.2.2 Tendence v sexuální výchově	12
2 Historický přehled začleňování sexuální výchovy do vzdělávacího systému ...	14
2.1 Počátky sexuální výchovy.....	14
2.2 Sexuální výchova během komunistického režimu.....	18
2.3. Sexuální výchova po roce 1989	23
2.4 Současná situace.....	24
3 Mezníky v životě společnosti.....	28
4 Sexuální výchova v současné praxi	31
4.1 Organizační dimenze.....	31
4.2 Metodická dimenze	33
4.3 Obsahová dimenze	35
4.4 Ideová dimenze	37
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	41
Seznam zkratk:	45
Seznam příloh:	46
Přílohy.....	47
Abstrakt.....	75
Abstract	76

Úvod

S tematikou sexuální výchovy se setkávám již několik let, ať už jako vedoucí skautského oddílu nebo jako praktikující katolík. V současné době se s otázkami lidské sexuality stýkám stále častěji, mimo jiné i v některých předmětech během studia na Teologické fakultě Jihočeské univerzity nebo při kontrole elektronické pošty během zběžného pohledu na internetovou stránku poskytovatele e-mailové schránky.

Dnes je velmi těžké vyhnout se vlivům společnosti a reklamy, vnucující všem, že dobrý život prožijí pouze a jen tehdy, když všechno vyzkouší a všechno zažijí. Velmi často to bývá spojováno se sexuálním životem – můžeme si všimnout, že reklama na holicí strojek, alkohol nebo i jogurt je dnes spojena s apelem na přitažlivost pro druhé pohlaví. V tomto prostředí dnešní děti a mládež vyrůstají, a proto je nezbytné zabývat se jejich výchovou a podporou k vlastnímu sebeuvědomění a ke správnému rozvoji jejich sexuality.

Na sexuální výchově se podílí celá řada institucí. Základ získávají děti již odmala v rodině, následně jsou ovlivňovány svými vrstevníky a známými. Pokud nejsou v rodině včas poskytnuty dostatečně brzy kvalitní a dostačující informace, získávají je děti ze všech možných zdrojů, které často nadělají více škody než užitku. Už třeba proto, že každá rodina používá jiné výrazivo a děti pak nejsou schopny pojmout, o čem si to vlastně s kamarádem povídají, že včera zaslechly od staršího sourozence. V tu chvíli má na pomoc rodině přijít škola, která nemá jen vzdělávat, ale také vychovávat. Dalším pomocným místem je kvalitní aktivita ve volném čase, kde se najde vedoucí, který je schopný dítěti vysvětlit jeho slovníkem to, co dítě třeba není schopné pospojovat, a případně informace doplnit. Pedagog volného času má v tomto ohledu lepší podmínky než učitel, který se musí věnovat vždy celé třídě najednou a málokdy má s dítětem navázaný stejně kvalitní vztah jako „kamarádský“ vedoucí.

Možnost a štěstí navštěvovat takovou volnočasovou aktivitu však nemá každý. Ať už z důvodu nedostatku vhodných příležitostí v místě bydliště,

nebo v závislosti na nedostatku času. Povinnou školní docházkou musí ale podle platných předpisů projít všechny děti a to z ní činí podstatné místo pro vzdělávání v tématech lidské sexuality.

Když jsem si uvědomil, jak velké pole působnosti se v tomto škole otevírá, začaly se mi nabízet otázky, zda a jak se v českých školách sexuální výchova vyvíjela, jak se měnilo její pojetí a jestli se teoretické pokroky odrážejí v praxi. Rozhodl jsem se tedy o tomto tématu vypracovat svou bakalářskou práci. V ní se snažím ukázat, jak se vyvíjelo začleňování sexuální výchovy do českých škol, jaké byly hnací síly tohoto postupu, a také se snažím zodpovědět otázku, jestli se pokroky zaznamenané v posledních letech na poli teorie dostaly do praxe.

Práce je rozdělena do několika kapitol, z nichž první se zabývá samotným pojmem sexualita a jeho vymezením. Druhá ukazuje různé postoje k sexuální výchově podle jednotlivých profesí, náhledy na její obsahové zaměření a postoje k ní. Další kapitola se věnuje začleňování sexuální výchovy do českého školství a je zakončena srovnáním z literatury získaných dat s informacemi z výzkumu. Na dalších stranách se věnuji zamyšlení nad změnami v přístupu k sexualitě během posledních dvaceti let. Své domněnky se snažím podpořit informacemi jak z literatury, tak z rozhovorů výzkumu. Poslední a zároveň nejdůležitější kapitola se věnuje současnosti. Snažím se v ní porovnat současné předpisy s informacemi o praxi získanými výzkumem.

K získání informací jsem využil nejen literaturu, ale i krátký výzkum, kdy jsem oslovil tři odborníky zainteresované v sexuální výchově – učitelku primární školy, lékařku v oboru epidemiologie a kněze římskokatolické církve, který byl vedoucím ve skautském oddíle, kde doposud aktivně participuje a také vykonává funkci spirituála na gymnáziu.

Pomocí strukturovaného rozhovoru jsem se snažil zjistit, jak se podle oslovených sexuální výchova v posledních letech vyvíjela, jestli a jak se změnilo její pojetí a jak se změnila přímo jejich práce v dané oblasti.

Literární zdroje jsem čerpal především od autorů K. Janiše, D. Markové a M. Raškové, kteří se zabývali historií. Dalšími autory, jejichž publikace jsem využil, byli V. Täubner, J. Zvěřina a podstatné informace jsem získal také ze sborníků odborných seminářů Státního zdravotního ústavu Praha a 13. celostátního kongresu k sexuální výchově v České republice.

1 Pojetí sexuální výchovy

1.1 Sexualita jako předmět sexuální výchovy

Celá sexuální výchova je výchovou a vzděláváním v oblasti sexuality. *Sexualita provádí člověka celým jeho fylogenetickým i ontogenetickým vývojem.* V sexuální výchově se s pojmem sexualita velmi často setkáváme, většinou však není explicitně vyjádřen. Jeho používání je tím pádem nejednotné a to ztěžuje orientaci v dané problematice. Pro vymezení pojmu sexualita v této práci uvedu několik příkladů, ze kterých snad vzejde potřebné vymezení.

Hartl ve Stručném psychologickém slovníku uvádí, že sexualita je: „*souhrn projevů lidského chování a citění vyplývající z tělesných i psychických rozdílů mezi pohlavími; přináší fyziologické uspokojení a psychickou slast*“¹

Uwe Sielert a kol. oproti tomu ve své knize Sexuální výchova říká o vztahu sexuality a lásky, že: „*Pojmy sexualita a láska někdy bývají ztotožňovány, jindy stavěny do příkrého protikladu. A přesto jsou to dvě stránky téže mince... Pojem sexualita vyjadřuje všeobecnou životní energii, která ve všech fázích lidského života uplatňuje tělesně, duchovně i duševně a sociálně. Její projevy mohou být rozmanité: něžnost i vášeň, oddanost, touha a žádostivost, ale i agrese a mnohé další formy.*“² Dále uvádí, že je slovo sexualita odvozeno z latinského secare – krájet, oddělovat, sectus – rozdělený, odloučený; odtud vzniklo sexus). Teprve ve 20. století byl použit pojem sex (popř. sexualita) v souvislosti s erotikou.³

Pod pojmem láska se podle výše zmíněného často rozumí silná náklonnost nebo silný pocit přináležitosti k druhému. Ve své sociální funkci obsahuje aspekt sociální tvořivosti. Klasický výraz umění milovat (lat. ars amandi) vyjadřuje, že nejde jen o cit, ale také o znalost. Dále uvádí, že mnohé ze starých kulturních národů (Číňané, Indové apod.) vydaly učebnice o umění milovat; jde v nich jak o techniky, tak o potřebnou a žádoucí sílu ducha.

¹ HARTL, P., *Stručný psychologický slovník.*

² SIELERT, U., a kol., *Sexuální výchova*, str. 10.

³ Srov. Tamtéž.

Podle Velkého lékařského slovníku je *sexualita*: „aktivita týkající se pohlaví (->sexu), pohlavní život. Též pohlavní diference v určitém směru, mužském (samčím) nebo ženském (samičím). Rozlišuje se diference genetická (srov. chromozom X a Y, gonozomy), morfologická a psychologická. Odchytkou od normální s. je např. -> homosexualita [->sex].“⁴

Podle Prokeše⁵ je sexualita jedním z nejhlubších Božích darů, který nám pomáhá navázat ty nejhlubší mezilidské vztahy, jakých jsme vůbec schopni a ve kterém se zrcadlí velikost Boha, který člověka stvořil jako muže a ženu. V tom se shoduje s knihou Starého Zákona Genesis i s Papežskou radou pro rodinu (Pravda o lidské sexualitě a jejím významu – směrnice pro výchovu v rodině).

Ze všech těchto definic sexuality vyplývá, že je velmi obtížné ji přesně specifikovat. Sám zastávám názor, že všechny výše napsané teorie jsou správné, a proto si dovoluji hovořit o sexualitě ve všech zmíněných oblastech. Další kapitola ukáže, jaká část lidské sexuality je důležitá pro jednotlivé vědní obory i konkrétní osoby.

1.2 Různá pojetí sexuální výchovy

Vzhledem k nejednotnému chápání lidské sexuality se dá předpokládat velká různorodost v pojetí sexuální výchovy. Existují různé názory na její obsah i formu vycházející jednak z osobnosti člověka, který se touto problematikou zabývá, z jeho chápání šíře sexuality, jednak z jeho profesního zaměření.

1.2.1 Pohledy jednotlivých vědních oborů

Zkoumáním lidské sexuality, potažmo sexuální výchovou, se zabývá celá řada vědních oborů, ze kterých se rekrutují sexuologové. Zvěřina⁶ o sexuologii píše jako o disciplíně mnoha tváří, do které vstupují odborníci nejen z řad lékařů, ale také psychologů, právníků, pedagogů i jiných oborů. Kvituje s povděkem, že se v České republice v posledních letech lidskou sexualitou začali zabývat také

⁴ VOKURKA, M., HUGO, J. a kol., *Velký lékařský slovník*.

⁵ Srov. PŘÍLOHA 3, Rozhovor s Mgr. Prokešem.

⁶ Srov. ZVĚŘINA, J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*, str. 7.

sociologové, antropologové, a zástupci dalších humanitních disciplín. Udává, že kromě klinické sexuologie máme dnes též sexuální biologii, filozofii, etiku, pedagogiku, právo a psychologii. Z čehož je patrné, že existuje celá řada dimenzí sexuální výchovy.

Podle Täubnera a Janiše⁷ jsou determinujícími motivy zavedení sexuální výchovy do škol:

- a) prosazování plánovaného rodičovství, antikoncepce, s čímž souvisí otázka potlačení nechtěného těhotenství a potratovosti;
- b) ochrana dětí před sexuálním násilím a zneužíváním;
- c) prevence sexuálně přenosných nemocí včetně HIV/AIDS;
- d) přispění k všestrannému rozvoji všech stránek lidské osobnosti.

Podle Horáka⁸ je doménou školy rovina poučení a předávání systematických vědomostí a dovedností. Ve vztahu ke třem rovinám sexuální výchovy dle Matějčka⁹ (vztahová rovina, vzor a poučení) pokládá Horák za nezbytné, aby škola spolupracovala s rodinou, která je optimálním místem pro první dvě Matějčkovy roviny. Täubner a Janiš¹⁰ uvádí, že obecným cílem sexuální výchovy je kvalitní a zdravý život v partnerství, manželství a rodičovství, přičemž je v něm obsažena harmonie sociální, etická, psychická a biologická. Dále uvádí vlastní definici sexuální výchovy¹¹: „*Sexuální výchova vychází z přirozené potřeby lidské sexuality po uspokojení v intencích společensky žádoucího sexuálního chování, zejména k příslušníkům opačného pohlaví, při respektování a využívání celistvé a celoživotní výchovy člověka. Sexuální výchova pak představuje organickou součást celého systému výchovy a významnou měrou se opírá o ostatní složky výchovy.*“

Pohled Menzelové¹² na sexuální výchovu na prvním stupni základní školy je takový, že by si děti měly uvědomovat své tělo a přijmout ho takové, jaké je. Chce

⁷ Srov. TÄUBNER, V., JANIŠ, K., *Na pomoc studentům a učitelům v sexuální výchově*, str. 22.

⁸ HORÁK, J., JOSÍFKOVÁ, J., NOVOTOVÁ, a kol., *Výchovné problémy současné školy*, str. 41.

⁹ Srov. MATĚJČEK, Z., *Výchovou k budoucímu rodičovství*, IV. odborný seminář SZÚ Praha, str. 185-7.

¹⁰ Srov. TÄUBNER, V., JANIŠ, K., *Na pomoc studentům a učitelům v sexuální výchově*, str. 7.

¹¹ Tamtéž, str. 16.

¹² Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

je také připravit na budoucí fyziologické změny. Předat jim, že sexualita existuje, že je přirozená a existuje ve více formách (heterosexualita, homosexualita,...). Připravit je na to, že ji jednou budou zažívat a že na tom není nic špatného, ale také ne hodného glorifikace. Děti si mají uvědomit, že se jedná o nejvyšší cit, který také vyžaduje velkou zodpovědnost.

Jako další podstatný prvek uvádí prevenci před zneužitím – aby se děti nestaly obětí sexuálních praktik někoho jiného. „*Prostě uvědomit si sama sebe, umět vnímat sexualitu jako přirozenou součást života a hlavně teda vědět i určitá úskali.*“¹³ K etickému rámci přidává vědomí, že rodina je „základ“ a že k ní by měly děti směřovat. Sama přidává, že to však nelze nařídít, ale měla by být snaha tento postoj předat.¹⁴

Medicínské zaměření v sexuální výchově se odvíjí od oboru, kterým se daný lékař zabývá. Tak jako se epidemiolog zabývá prevencí šíření infekčních nemocí¹⁵, zájem dermatovenerologa je lékařsko-hygienický. Gynekologové se zas zabývají reprodukčními aspekty sexuality. Další obory, které tradičně věnují pozornost lidské sexualitě a zabývají se výchovou v této oblasti, jsou psychiatrie, genetika, urologie, endokrinologie a pediatrie a bylo by obtížné hledat lékařský obor, který by neměl nějaké sexuologické aspekty.¹⁶

Psychologové se sexualitou a sexuální výchovou zabývají například z pohledu vývojové psychologie, psychologie emocí a osobnosti a v samostatném oboru sexuální psychologie.

Z církevního pohledu¹⁷ do sexuální výchovy patří objevení ceny, hloubky, bohatosti a krásy sexuality, její docenění, výchova k odpovědnosti, jak zacházet s tímto darem a jak ho využívat. Stejně jako jeho pojetí sexuality, je jeho pohled na sexuální výchovu ve shodě s Papežskou radou pro rodinu.¹⁸

¹³ PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

¹⁴ Srov. Tamtéž.

¹⁵ Srov. PŘÍLOHA 2, Rozhovor s MUDr. Krabatschovou.

¹⁶ Srov. ZVĚŘINA, J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*, str. 20.

¹⁷ Srov. PŘÍLOHA 3, Rozhovor s Mgr. Prokešem.

¹⁸ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Pravda o lidské sexualitě a jejím významu: Směrnice pro výchovu v rodině*, str. 3-19.

Podle Panzera¹⁹ zahrnuje zralá sexualita pět stránek: intelektuální, emocionální, společenskou, morálně-duchovní a fyzickou. Jiní autoři uvádějí tři roviny lidské sexuality: rovinu citů, rovinu mezilidských sociálních vztahů a rovinu rozumovou.²⁰ Täubner a Janiš²¹ v tomto duchu odkazují na tři roviny výchovných cílů v oblasti sexuální výchovy – rovina 1) kognitivní a informativní, 2) rovina postoje a emocionální a 3) rovina dovedností, návyků a chování.

Souhlasím s tím, že by se sexuální výchova měla zabývat všemi uvedenými stránkami lidské sexuality, měla by je rozvíjet a podporovat v sociálně přijatelných podobách, ať již bude prováděna lékařem, knězem či učitelem. Je pochopitelné, že nikdo nemůže obsáhnout celou tuto oblast. Zároveň by nikdo neměl zapomenout upozornit na další aspekty sexuality a podpořit tak ostatní vychovatele, nikoli jim ztěžovat práci. Vychovatelé vždy navazují na své vlastní zkušenosti a představy o tom, co je správné. Problémem současné společnosti je, že je často těžké určit, co správné je a co nikoli.

Tím, co je správné, vhodné a důležité, otázkami o věku, ve kterém se mají děti začít v daných okruzích vzdělávat a dalšími otázkami ohledně sexuality a sexuální výchovy, se zabývají ještě další vědní obory, o kterých se však nebudu širě zmiňovat, protože nejsou pro tuto práci podstatné. Patří mezi ně například sociologie, antropologie, demografie, politika, filozofie, právo, etika a další.

1.2.2 Tendence v sexuální výchově

Je vidět, že se každá profese zaměřuje na tu část sexuální výchovy, která je jí nejbližší. V sexuální výchově můžeme historicky sledovat tři základní tendence, podle kterých bylo k sexuální výchově přistupováno. Jedná se o tendenci biologizující, psychologizující a komplexní²².

a) Biologizující tendence

V případě biologizujících tendencí je obsah, cíl a funkce sexuální výchovy ztotožňován s výchovou pohlavní. Tento trend byl běžný až do šedesátých let

¹⁹ Srov. PANZER, R., *Mezilidské vztahy*, V. odborný seminář SZÚ Praha, str. 64-65.

²⁰ Srov. SMOLÍKOVÁ, K., HAJNOVÁ, R., *Než se dítě zeptá*.

²¹ Srov. TÄUBNER, V., JANIŠ, K., *Na pomoc studentům a učitelům v sexuální výchově*, str. 6-7.

²² Srov. Tamtéž, str. 14-15.

dvacátého století a jednalo se o poučení o biologických rozdílech mezi mužem a ženou, seznámení s anatomíí a fyziologií pohlavního ústrojí a hygienickou péčí o ně. Pohlavní výchova obohacená o poznatky z psychologie, sociologie, kultury a antropologie pak tvoří sexuální výchovu. V sexuální výchově s biologizující tendencí má důležité místo i prevence pohlavně přenosných chorob i patologicko-sociálních jevů sexuality. Jako odborníci jsou do škol často zváni lékaři.

Biologizující tendenci označují Täubner a Janiš jako „negativní sexuální výchovu“, do které patří odvádění pozornosti od samotné problematiky a uvádění minimálních, případně žádných informací. Označují ji za „redukcí sexuální výchovy jen na pochopení biologické, případně medicínské stránky“.

b) Psychologizující tendence

V pojetí sexuální výchovy v intencích psychologizace nacházíme zaměření na složku osobnosti, která souvisí se sexuálním pudem v nejširším slova smyslu. Tato tendence počítá s tím, že sexualita představuje určitý faktor osobnosti, který lze výchovou ovlivnit. Sexuální výchova se pak snaží záměrně působit na vytváření normálních vztahů mezi pohlavími. To souvisí s trendy společnosti orientovat se na rodinu a rodičovství. Sexuální výchova probíhá převážně v rovině mravní a bývá podřízena výchově k manželství a rodičovství. Problémem je, že vychovatelé setrvávající v psychologizujícím pojetí mohou svou konzervativností až stydlivostí způsobit zpomalování prevence pohlavně přenosných chorob, včetně HIV/AIDS. Tato tendence představuje další zúžený pohled na sexuální výchovu.

c) Komplexní tendence

Vzhledem ke krajnostem předchozích dvou tendencí, se dá očekávat existence nějakého „středního proudu“. Sexuální výchova má představovat cílevědomou, dlouhodobou k celkové kultivovanosti osobnosti vedoucí činnost. Z toho plyne, že musí být pojímána jako organická součást ostatních složek výchovy. Tato tendence by měla být, podle výše uvedených autorů, v současnosti nejšíře zastoupenou, ne-li jedinou.

Restriktivita v sexuální výchově

Do různých pohledů na sexuální výchovu musíme zařadit také otázku restriktivity. V České republice vycházíme ze dvou pilířů evropské kultury. Z permissivní, hédonistické antické kultury, která měla jen malé nároky na odpovědnost za vlastní sexuální chování vůči pevně stanoveným morálním normám a z restriktivní židovsko-křesťanské tradice, charakterizované vysokými požadavky na regulaci vlastního sexuálního jednání, u něhož bylo trestáno i malé vybočení z věroučných norem. Ačkoli se zdá, že u nás židovsko-křesťanská tradice téměř vymizela, jsou její normy zakotveny v obecném vnímání morálky. Urbánek tvrdí, že není vhodné určovat jeden správný směr, ani kdyby byl středový, a to z důvodu, že každý edukátor je přirozeně nucen jednat na základě svého přesvědčení, tedy na základě své vlastní výchovy. Proto doporučuje respektovat aktuální spektrum morálních systémů a jim odpovídajících životních stylů a zároveň motivovat mládež k volbě co nejzodpovědnějšího životního stylu, konkrétním žákem ještě realizovatelného, a současně pěstovat toleranci k druhým. Sám tím odkazuje na pozici bližší restriktivitě.²³

2 Historický přehled začleňování sexuální výchovy do vzdělávacího systému

2.1 Počátky sexuální výchovy

Pro pochopení současného stavu je nezbytné seznámit se s historickým vývojem dané problematiky. Z toho důvodu uvádím v této kapitole historický přehled začleňování sexuální výchovy do českého školství. K poslednímu období pak přikládám srovnání současného pojetí sexuální výchovy v rámci státní politiky a stavu praxe dle výpovědí z výzkumného šetření.

²³ Srov. URBÁNEK, V., *Etické aspekty školní sexuální výchovy*, 13. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, str. 175-8.

O počátcích sexuální výchovy uvádí Janiš a Marková²⁴, že přestože se dají nalézt početné příklady, kdy se dá hovořit o pohlavní, výjimečně o sexuální, osvětě, nalézají se první prezentace jakési ucelené koncepce na konci 18. století. V této době dochází k odtabuizování lidské sexuality a tento trend se od té doby objevuje v určitých periodách v různých oblastech Evropy. Prvopočátky pohlavní výchovy ukazuje u Basedowa Filantropina, kde byla prováděna v intencích názornosti. O žácích Filantropina uvádí Galerie světových pedagogů Miroslava Cipra: „*Když jim byl předveden obraz těhotné ženy, vysvětlili věcně, co obraz znamená*“.²⁵ Podle Janíše a Markové hledá Basedow motivační základ v Rousseauově Emilovi. První zmínka o problému pohlavní výchovy v Českém školství se objevuje v roce 1790, kdy byl vydán překlad Praktické knihy ruční, který doporučuje realizovat pohlavní poučování mládeže, aby se „ukajováním více škody nepřinášelo, než rozumným vyjevováním“. Ze zvláštností výchovy rozdílných pohlaví vychází i sexuální pedagogika G. A. Lindnera, který ji začleňuje do své struktury pedagogických disciplín.

V dalším období se věnuje velká pozornost fenoménu onanie, zvaného tehdy sebeprznění. V druhé polovině 19. století nastal ústup zájmu o pohlavní otázky. Přirozený zájem mládeže o sexualitu se snažila omezovat viktoriánská pruderie zastrašováním, šířením strachu z pohlavních nemocí, šířením myšlenky o škodlivosti onanie apod. V souvislosti s šířením sociálních problémů objevujících se na přelomu století (rozvrat rodin, nárůst prostituce, nevěstinců, pohlavně přenosných nemocí nežádoucích těhotenství apod.) vzrůstá opět zájem o danou oblast. Zmínky o potřebě široké pohlavní osvěty se začínají čím dál častěji objevovat v tisku. Na zvýšení zájmu výrazně participovala i feministická a emancipační hnutí. V odborných pedagogických a lékařských časopisech začínají vycházet rubriky věnované pohlavnímu životu a vznikají první společnosti zabývající se jednotlivými částmi sexuálního života.

²⁴ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 28.

²⁵ CIPRO, M., *Galerie světových pedagogů, svazek první*, Encyklopedie prameny výchovy, str. 517.

Za průkopníky sexuální výchovy jsou považováni sexuologové A. H. Forel a H. H. Ellis.²⁶ Forel vnímá sexuální pedagogiku jako velmi potřebnou a tvrdí, že ji má garantovat jak škola, tak rodiče.²⁷ Všeobecná shoda panovala v přesvědčení, že má být sexuální výchova prováděna v rodinách. Přes počáteční odpor laické i odborné veřejnosti se nakonec dostává i do škol, na které je kladen tlak, aby se staly hlavním garantem za danou výuku. Poznatky z přírodopisu o biologických oblastech sexuální výchovy, jako je popis pohlavních orgánů, procesů v lidském těle (jako menstruace a těhotenství) jsou doplňovány o požadavky na vypěstování hygienických návyků a mravní dimenzi obsahující zodpovědný výběr partnera, věrnost a odsouzení doprovodných, společensky nežádoucích jevů se sexuálním pozadím.

Koncentrace obyvatelstva v průmyslových centrech s sebou nesla i množení negativních jevů se sexuálním pozadím, kterými byla ohrožena především mládež. Na to začaly poukazovat dvě instituce – zdravotnictví a škola. Škola z pohledu výchovy, zdravotnictví z potřeby mírnit narůstající množství pohlavních chorob, nelegálních potratů apod. Začíná se objevovat osvěta cílená na rizikové skupiny. Spolková rada Pedagogického muzea Komenského uskutečnila první ucelenější analýzu stavu, která vedla k navržení postupu směřujícího ke zlepšení tělesné i mravní výchovy mládeže. Zpráva z šetření vyžadovala schválení obsahu, norem a hranic poučení, promyšlení didaktiky a metodiky sexuální výchovy. Téma pohlavní výchovy se tak dostalo na jednání Prvního sjezdu učitelstva československého v roce 1920.

Po první světové válce dochází k výrazným změnám v otázce přístupu k sexualitě. Větší počty vojáků na jednom místě a s tím spojené rizikové sexuální chování, spolu s výrazným poklesem mužské populace, vtahuje mládež do předčasné sexuální aktivity. Jako prevence se opět objevuje pohlavní osvěta. Prevence pohlavních chorob je podle Panýrka²⁸ považována za úkol hygienický, potírání prostituce za sociálně pedagogický. Jsou to podle něj dvě oblasti, které se

²⁶ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 23.

²⁷ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 30.

²⁸ Srov. PANÝREK, D., *Život muže a ženy v lásce a manželství*, str. 284.

vzájemně nepřekrývají. Tento přístup je dnes považován za strategickou chybu, spíše je podporován komplexní přístup, který spojuje oba výše zmíněné úkoly pod jednu problematiku.²⁹ Dále byla v této době zřízena Knihovna pohlavní výchovy, která představovala část z plánu výchovy obsahujícího čtyři etapy podle adresátů, kteří do daného směru výchovy spadali – pubertální mládež, dorost, rodiče se všeobecnou společností a nakonec učitelé, kteří měli mít odbornou průpravu. Z. Záhoř, vedoucí této knihovny, také pomocí brožur, tisku, přednášek, filmů i divadelních představení působil na široké vrstvy obyvatel. Přestože se podle Janiše a Markové začínala pohlavní výchova zajímat o mravní rovinu a objevila se i zmínka o možnosti přejmenování na výchovu k rodinnému životu, uvádí Rašková, že se v české škole prosazovala ona výchova pohlavní, při níž šlo o poučení žáků o fyziologii pohlavního ústrojí a péči o ně. Garanci nad touto výchovou pak zajišťovali lékaři, kteří byli do škol zváni jakožto odborníci. Učitel mohl poučit žáka samostatně, pokud nabyl dojmu, že žák pohlavně bloudí. Hromadné poučování k dané problematice se nedoporučovalo. Za nejvhodnější místo pro pohlavní poučování byla považována rodina, avšak nebyla k tomuto účelu považována za zcela kompetentní, vzhledem k faktu nedostatečných odborných vědomostí rodičů, u kterých se dal také očekávat nedostatečný takt, případně ostýchavost až odpor k danému tématu. Přitom bylo poukazováno na to, že existuje nebezpečí, že si mladí získají nesprávné informace, pokud jim dospělí něco zamlčí či udají informace chybně. Dále byla vyslovena myšlenka koedukace pohlavní výchovy a doporučeno vypracování poučovací pohlavní soustavy. Za cíl pohlavní výchovy bylo považováno manželství.

Ve třicátých letech se postupně rozšiřují diskusní témata mající vztah k lidské sexualitě a původně pohlavní osvěta přechází v osvětu sexuální. K odborným studiím ohledně sexuality se objevuje také komerční sex i erotická literatura, ale i populárně naučné publikace pro dospívající mládež a rodiče.

Během 2. světové války zanikla řada aktivit orientovaných na sexuální problematiku a opět se objevily jevy válku doprovázející (zvýšení výskytu

²⁹ Srov. TÄUBNER, V., JANIŠ, K., *Na pomoc studentům a učitelům v sexuální výchově*, str. 15.

prostituce, promiskuity, počtu znásilnění atd.). Po skončení války se škola snažila navázat na předválečnou tradici, avšak s novými politickými podmínkami se změnil i celkový pohled na cíle, funkci a poslání školy.³⁰ Zavedení sexuální výchovy do školy bylo proti úmyslům většiny evropských vlád a v České republice se do systému školství začala začleňovat převážně až od 60. let.³¹ Informace týkající se lidské sexuality byly do té doby žákům poskytovány v rámci předmětu přírodopis. Jednalo se o poučení o biologických rozdílech mezi mužem a ženou, seznámením s anatomií a fyziologií pohlavního ústrojí a hygienické péči o ně. Opět byli do škol zvaní lékaři, ve snaze zajistit odbornost a vyhnout se „ožehavému“ tématu ve škole. I proto byl využíván tento převážně lékařský přístup. Přes drobné úpravy učebních plánů nenastaly od začátku války do roku 1948 žádné změny v pojetí obsahu výuky.³²

2.2 Sexuální výchova během komunistického režimu

Roku 1948 došlo k absolutnímu převzetí politické moci a pro školství začala být rozhodující usnesení politických orgánů. U nich nebyla sexuální výchova na předních místech zájmu. Zanedlouho se však začaly objevovat impulsy nebádající ke zvýšení pozornosti, jako například rezoluce lékařů z roku 1949, požadující povinnou přípravu v psychosexuální oblasti nejen pro lékaře, ale i pro učitele. I na začátku padesátých let, kdy se ve světě razantně zvyšuje zájem o výzkumy ohledně sexuality, u nás z politických důvodů k tak rychlému rozvoji nedochází. Ve školství se vývoj odráží jen málo. Během padesátých let dochází k zavedení Společenské nauky na vysoké školy v rámci výchovy „nového“ typu člověka. Na základních školách byl zaveden předmět nauka o domácnosti, určený výhradně dívkám, který byl však v roce 1953 spolu s náboženstvím z učebního plánu vypuštěn.

Určitý posun ve vývoji sexuální výchovy nastal na XII. sjezdu KSČ, kde se dospělo k závěru, že je třeba věnovat zvýšenou pozornost mravní i sexuální

³⁰ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 30-36.

³¹ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 24.

³² Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 36-37.

výchově mládeže. Jako reakce na prudký nárůst počtů interrupcí a rozvodů byl vydán pokyn k zařazení konkrétních opatření pro zesílení výchovy mládeže k rodičovství v rámci komplexního výchovného působení školy.³³ Zde jasně sledujeme posun od předcházející pohlavně-sexuální výchovy do pozice výchovy v poměrně širokém smyslu. Potvrzuje to i Rašková³⁴, která uvádí, že v této době procházela sexuální výchova četnými koncepčními změnami, včetně vývoje názvu. Od názvu pohlavní výchova se postupně přecházelo na výchovu k rodičovství, výchovu k manželství a rodičovství, rodinnou výchovu a sexuální výchovu. Dá se říci, že se přecházelo k obecnějším názvům, od kterých se pak navrátilo k dřívějšímu označení „sexuální“. Pro zvýšení výchovného působení na základních školách v rámci výše zmíněné výchovy k rodičovství byly uspořádávány besedy se zdravotníky jak pro žáky, tak pro rodiče na téma: „Výchova k rodičovství a pohlavní výchova mládeže“, besedy odděleně pro chlapce a dívky „výchova k manželství a rodičovství“. V rámci základních škol byla též rozšířena výuka biologie člověka s podrobným rozбором otázek dospívání a v devátém ročníku bylo pro dívky vyčleněno 33 hodin základů péče o dítě.³⁵ Výše zmíněná výchova k rodičovství je považován za první konkrétní počín v procesu implementace sexuální výchovy do školního vzdělávání.³⁶

Spolupráce s lékaři přinesla zvýšení odbornosti, avšak ztratila ráz dlouhodobého pedagogického procesu, jak jsme tomu již byli svědky dříve. Postupem času došlo k formálnímu naplňování politických usnesení.

Další nárůst sociopatologických jevů donutil stranické orgány zabývat se otázkou komplexní výchovy mladých lidí, směřující k rodičovství. Pouhá zdravotnická osvěta se neosvědčila, a proto lze pozitivně hodnotit zavedení vyučovacího předmětu „Biologie dítěte a školní hygiena“ na všech pedagogických institutech ve školním roce 1963/64. Předmět se věnoval citové a sociální složce pohlavního života, pohlavnímu vývoji sexuálního citění během dětství a dospívání

³³ Srov. Tamtéž.

³⁴ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 24-25.

³⁵ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 38.

³⁶ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 25.

a metodikou sexuální výchovy a výchovy k rodičovství. Příprava pedagogů v rámci vysoké školy byla jen částí větší kampaně s množstvím doplňkových akcí, realizovaných většinou formou přednášek.³⁷ Besedy a přednášky většinou spočívaly v monologickém poučování o anatomii, fyziologii a hygieně. Poučení byla jednorázová a určená pouze pro nejstarší žáky základních škol. Většinou také nebyl uplatněn princip koedukace. Přes tuto snahu se učivo výchovy k rodičovství nestalo součástí učebních osnov,³⁸ ale začalo se o něm psát v odborném tisku (Rodina a škola, Přírodní vědy ve škole, Učitelství noviny).³⁹

V průběhu šedesátých let se do hledáčku zájmu dostávají také prostředky zpětné vazby o úrovni a účinnosti sexuální výchovy. Výsledek tohoto zájmu a zvýšené poukazování na patosociální jevy související s uvolněním politického režimu (pornografie, prostituce, pohlavně přenosné choroby) vedl k usnesení, které ukládalo Státnímu úřadu sociálního zabezpečení, Státní populační komisi, ministerstvu zdravotnictví a ministerstvu školství přezkoumat formy a metody výchovy k rodičovství a vytvořit ucelenou koncepci. Tyto snahy však zhatily roky 1968 a 1969. Hlavní tendence v 60. letech byla směřována k řešení otázek spojených s výchovou k rodičovství s důrazem na zodpovědnost.⁴⁰

Sedmdesátá léta přinesla podstatné zvýšení pozornosti problematice sexuální výchovy. Odborníci z pedagogických, psychologických a lékařských řad dospěli k názoru, že sexuální výchova byla prozatím zanedbávána a v resortu školství, ve spolupráci s ministerstvem práce a sociálních věcí ČSR, byla konstatována nutnost vypracovat zásady výchovy k rodičovství pro všechny stupně škol. Výsledkem těchto snah byl dokument *Výchova k rodičovství na ZDŠ* z roku 1970, podle kterého byla vypracována a od stejného roku i zaváděna *Koncepce výchovy k rodičovství na ZDŠ*.^{41, 42}

Oproti předchozímu pojetí došlo k několika důležitým změnám. Byl zvýšen

³⁷ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 38-39.

³⁸ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 25.

³⁹ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 39.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, str. 39-40.

⁴¹ Srov. Tamtéž, str. 40.

⁴² Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 25.

důraz na mravní výchovu prezentovaný rozšířením o problematiku rodiny, soužití mezi lidmi, narození dítěte a varování před stykem s neznámými lidmi. Hlavním rozdílem však byl fakt, že se výchova k rodičovství v podmínkách školního vzdělávání prvně týkala i žáků prvního stupně základní devítileté školy. V roce 1972 byl zveřejněn metodický materiál ministerstva školství (Metodický návod k výchově k rodičovství na ZDŠ) a následně bylo ředitelům škol doporučeno podle dané strategie postupovat. Doporučenou metodou byl přirozený rozhovor mezi učitelem a žákem, jinak však byl výběr metod plně v kompetenci učitele. Stálým nedostatkem bylo, že výchova k rodičovství stále nebyla začleněna do učebních osnov v konkrétní podobě, ačkoli se měla stát nedílnou součástí celého edukačního procesu. Pozitivním krokem bylo její uplatňování na základě principu koedukace a spolupráce s rodičovskou veřejností.

V sedmdesátých letech také dochází ke shromažďování empiricky získaných poznatků a zkušeností a na řešení stavu začaly participovat dětské a mládežnické organizace.^{43, 44}

Osmdesátá léta znamenala v oblasti primárního školství období stagnace, pouze byl změněn název vyučovacího předmětu na výchovu k manželství a rodičovství. Nedošlo v něm ke koncepčním změnám, změně obsahu ani ke změně užívaných forem a metod. Nadále nebylo přesně vymezeno učivo v učebních osnovách. Další obtíž doprovázející výchovu k manželství a rodičovství byla v nedostatku vhodné literatury a učebních pomůcek.⁴⁵ Janiš a Marková uvádějí, že se v tomto desetiletí pozornost v této oblasti přesouvá na mládež, převážně na středních školách. Podle dokumentu z roku 1985 „Zásady výchovy k manželství a odpovědnému rodičovství“ je výchova k manželství a odpovědnému rodičovství zařazena do osnov jednotlivých předmětů (občanské nauky, přírodopisu, pracovního vyučování a částečně do českého a ruského jazyka, do tělesné a sportovní výchovy). Pozitivum se dá najít v rozšíření přípravy

⁴³ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 25-26.

⁴⁴ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 40-41.

⁴⁵ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 26.

chlapců na život v rodině, výběr partnerky a jejich výchovy ke spoluzodpovědnosti za rodinu. V této fázi se na výchově podílela také celá řada institucí a organizací – od kulturních domů až po Červený kříž a Svaz žen. Přes všechny snahy nebylo dosaženo kýženého výsledku ve snížení sociálních patologií. Za důvod neúspěchu je považováno jednostranné přeceňování úlohy školy a podcenění úlohy a poslání rodiny. To ve spojení s dalšími faktory (finanční podpora nových rodin vedoucí k devalvaci představ o manželství, nepřipravenost pedagogů, uplatňování nekoedukovaného přístupu a centralizace veškeré výchovy v duchu jednotné komunistické ideologie) vedlo k nenaplnění požadovaných cílů.⁴⁶

Vzhledem ke stávajícímu stavu nenaplnění cílů hledala východiska z dané situace četná setkání odborníků. Významným motivem se během nich stává i stále se rozšiřující pandemie AIDS, proti které je sexuální výchova považována za jeden z nejúčinnějších prostředků. Příslušná ministerstva vypracovala projekty, které však nebyly nikdy v praxi použity. Na základě odborných setkání vznikají v rámci školství i státní dokumenty jako „Hlavní úkoly a opatření dalšího rozvoje výchovy k manželství a odpovědného rodičovství na léta 1986 až 1990“, ukládající ředitelům trvale dbát o zvyšování odborné úrovně pedagogických pracovníků v dané oblasti výchovy. Toto usnesení však nikdy nevešlo do praxe, mimo jiné i z důvodu rozdílného výkladu pojmu sexuální výchova a jeho obsahu. Na jedné straně stálo pojetí lékařů orientovaných na pohlavně-reprodukční stránku a na straně druhé byl pohled pedagogů a psychologů pojímajících celou záležitost jako komplexní sociálně-etický problém. Na konferenci Příprava mládeže na manželství a rodičovství konané roku 1987 byla konstatována nepřipravenost učitelů na výchovu k rodinnému životu a nejednotnost názorů na otázky předmanželských vztahů,⁴⁷ což samo o sobě ukazuje na problém celé sexuální výchovy, která neměla ucelený obsah ani dostatek odborných publikací a sama o sobě byla, a stále je, eticky a mravně komplikovaná a názory kolem hlavních otázek jsou nejednotné.

⁴⁶ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 42-43.

⁴⁷ Srov. Tamtéž, str. 43-44.

2.3. Sexuální výchova po roce 1989

Velká změna v celé společnosti, a s tím spojená změna přístupu k otázkám lidské sexuality, nastala po roce 1989. Do dění kolem sexuality začínají velkou měrou zasahovat masové sdělovací prostředky a i díky nově nabyté svobodě slova odkrývají dříve tabuizovaná témata. Roste turistický ruch a tím i riziko přenosu chorob. Otevření hranic a trhu s sebou nese i rozmach časopisů se sexuální tematikou. Nedořešená legislativa tak nedokáže zabránit stále častějšímu styku dětí s prostředky komerčního sexu. Všechny tyto důvody nutí k tomu, aby se začala věnovat velká pozornost sexuální výchově. Jako rozhodující se znovu ukazuje posílení funkce rodiny a školy. Sexuální problematikou se začíná zabývat celá společnost a ve školách předávají učitelé oproti dřívějšímu mnohem komplexnější informace, především v předmětech přírodopis a rodinná výchova, která byla zavedena roku 1991 v rámci pracovního vyučování, (jako samostatný předmět až roku 1996).⁴⁸ Důležitým impulsem pro rozvoj sexuální výchovy je překlad tzv. Minnesotské rukověti (Guidelines for Comprehensive Sexuality Education) a její upravení pro zdejší podmínky Mellanem a Brzkem.

Teprve v druhé polovině devadesátých let však dochází nejen k přejmenování, ale i ke koncepčním změnám rodinné a sexuální výchovy, která je implementována do primárního školství, a to jako součást výchovy ke zdraví a zdravému životnímu stylu. Má díky tomu být realizována již od prvního ročníku základní školy.⁴⁹ Roku 1995 vymezil řadu specifických cílů a okruhy kmenového učiva Standard základního vzdělávání. Týkalo se to i oblasti sexuální výchovy. Okruhy kmenového učiva definované Standardem ZV v rámci výchovy ke zdraví jsou 1) Rodina, domov a rozvoj osobnosti, 2) Základy duševní a tělesné hygieny, režim dne, 3) Zdravá výživa, 4) Prevence zneužívání návykových látek, 5) Základy sexuální výchovy, osobní bezpečí a 6) Pohybová aktivita a zdraví⁵⁰. Pro všechny tyto okruhy jsou v SZV stanoveny specifické cíle a okruhy kmenového

⁴⁸ Srov. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D., *Příspěvek k základům sexuální výchovy*, str. 45.

⁴⁹ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 27.

⁵⁰ Srov. MŠMT ČR, *Standard základního vzdělávání*.

učiva. Formulují také soubory závažných vzdělávacích obsahů, které musí být při výuce respektovány. Dalším pozitivem tohoto období je fakt, že se objevuje dostatek vhodné literatury a učebních pomůcek a zároveň se začíná publikovat více odborných statí o problematice sexuální výchovy v primární škole⁵¹.

V návaznosti na SZV je pojetí soustavné výchovy a vzdělávání konkretizováno třemi vzdělávacími programy: obecná škola, základní škola a národní škola. V nich jsou dále rozpracovávány cíle a obsahy učiva a tedy i sexuální výchovy. Okruhy kmenového učiva pro Základy sexuální výchovy jsou dle standardu základního vzdělávání tyto:

„Biologické, psychologické, sociální, filozofické, kulturní a právní aspekty lidské sexuality.

Lidské tělo, dospívání, pohlavní rozdíly mezi ženami a muži, přátelství, výběr partnera, láska, lidská reprodukce, sexuální chování, nemoci přenosné pohlavním stykem, plánované a neplánované rodičovství, antikoncepce, početí, těhotenství, formování rodičovských rolí, porod, potřeby dítěte a péče o ně. Sexuologická rizika pro zdraví jednotlivce, rodiny, společnosti, rizikové sexuální chování, ochrana před virem HIV/AIDS, sexuální zneužívání.

Etická stránka sexuality, vliv postojů, víry, morálky, sociálních hledisek na sexualitu, odpovědné rodičovství.“

Další cíle a obsahy učiva jsou zařazeny jako přílohy č. 6.

Marádová⁵² konstatuje, že cíle vymezené osnovami odpovídají současným společenským potřebám. Upozorňuje ale také na fakt, že se za posledních deset let ve školách i v celé společnosti udály mnohé změny, které se promítají i do způsobu života rodiny a mění potřeby současných dětí (viz kapitola 3).

2.4 Současná situace

Sexuální výchova má v současné době zejména v evropských systémech mnoho společných prvků. Zpravidla patří do povinné součásti vzdělávání

⁵¹ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 27-28.

⁵² Srov. MARÁDOVÁ, E., *Proměna primární školy v oblasti zaměření na rodinnou a sexuální výchovu*, 13. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, str. 104.

v primární škole a nevyučuje se v samostatném předmětu, ale je implementována do všech vyučovacích předmětů. Vyučuje se koedukovaně s respektem k věkovým a individuálním zvláštnostem žáků. Využívá specifické metody, formy a prostředky. Za výchozí předpoklad je považována prvotní úloha rodiny a škola pak podporuje její správné výchovné působení, obohacuje ho, doplňuje a rozvíjí. Škola také musí vždy respektovat požadavky rodiny. Je kladen důraz na odbornou připravenost učitele k sexuální výchově, na které se podílí i řada dalších společenských subjektů⁵³.

V České republice momentálně vychází pravidla pro sexuální výchovu v primární škole z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) vytvořeného roku 2005 a dále aktualizovaného. RVP ZV je státem stanovený a schválený dokument, závazný pro všechny školy, které vzdělávají žáky v povinném vzdělávání. Vymezuje cíle, výstupy, základní učivo, dále pak pravidla a podmínky pro tvorbu a realizaci školních vzdělávacích programů. Novodobá koncepce je v platnosti od školního roku 2007/2008⁵⁴.

RVP ZV⁵⁵ stanovuje devět základních cílů:

- *„umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;*
- *podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;*
- *vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci*
- *rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;*
- *připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;*

⁵³ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 30.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, str. 31.

⁵⁵ MŠMT *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2005)*.

- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci;“

Žádný z těchto cílů není podle mého názoru možné splnit bez sexuální výchovy. I proto je v novodobé koncepci sexuální výchova implementována do systému primárního vzdělávání jako nedílná součást výchovy ke zdraví a realizována již od prvního ročníku. Cíle sexuální výchovy, její očekávané výstupy a učivo jsou v RVP ZV vymezeny ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* v tematickém okruhu *Člověk a jeho zdraví*⁵⁶.

Jaké změny nastaly a jak se projeví v praxi, se chci dozvědět v rozhovorech provedených v rámci výzkumného šetření.

Menzelová⁵⁷ si všímá toho, že jsou dnes děti mnohem lépe informované nejen z médií, ale i z rodiny a že jsou otevřenější hovorům o mezilidských vztazích. Dobře například vnímají problematiku gayů a lesbiček a jsou ochotny tolerovat takovéto skupiny lidí. Zdá se jí, že je dnes otevřenější nejen společnost, ale i rodina. Tento posun vnímá ambivalentně. Pozitivně hodnotí otevírání této tematiky v rodině, ve společnosti však vnímá i určitá rizika, jako například kvalitativní změnu morálky. Na druhou stranu pomáhá tato změna přijetí sexuality jako běžné součásti života.

⁵⁶ Srov. RAŠKOVÁ, M., *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*, str. 31.

⁵⁷ Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

Podobnou změnu vnímá i v oblasti školy, ve které se otevírají hranice vztahu učitele a žáka. Učitel již není nedotknutelnou autoritou, ale je člověkem žijícím běžný život. Co se přímo výchovného působení týče, tvrdí, že se podle ní změnily záměry, problém však vidí v setrávající koncepci učebnic. Posun vpřed je znát ve vyjmenovaných slovech, ve kterých se objevilo slovo pyj, které dříve uváděno nebylo. To opět ukazuje na větší otevřenost školy vůči lidské sexualitě. Jako výraznou pomoc vidí při výuce přítomnost specialisty z jiného oboru, se kterým uspořádá besedu.

Podle mého názoru vypovídá tato situace o ideových změnách, které však nejsou podpořeny dalšími prvky (metodikou, pomůckami atd.) a dostatečným odborným doškolením pedagoga.

Krabatschová⁵⁸ se věnovala sexuální výchově v rámci epidemiologie, tedy prevencí šíření pohlavně přenosných chorob. V roce 1997, kdy se začínala zabývat touto tematikou, rostl zájem o problematiku HIV/AIDS. Konstatuje, že ačkoli existovaly různé semináře, kterých se účastnili zástupci různých organizací a povolání, neexistovala žádná ucelená koncepce. Iniciativa vycházela od jednotlivců a jednotlivých institucí jako byl KHS a SZÚ, kde pracovala. Pracovala na projektu „Hrou proti AIDS“ o který byl velký zájem. Se změnou ve zdravotnictví (změna statutu KHS, zrušení ZÚ) již nedostala dostatek prostoru pro další angažovanost v této oblasti. V současnosti se již daným problémem přímo nezabývá. Na základě informací od dcery navštěvující gymnázium a od kolegů z oboru ale uvádí, že se dnes prevence pohlavně přenosných chorob téměř zastavila.

Tyto poznatky by mohly svědčit o důležitosti zájmu a podpory státu o danou problematiku. Stejně tak odkazují na problematiku multidisciplinární spolupráce.

Z pohledu katolického kněze⁵⁹ směřuje společnost v posledních letech ke komplexnějšímu a hlubšímu pojmání lidské sexuality. Po letech, kdy byla sexualita pojímána jako prostředek pobavení, nastávají podle Prokešova názoru chvíle, kdy se snažíme do otázek sexuality zapojit i otázku správného prožití

⁵⁸ Srov. PŘÍLOHA 2, Rozhovor s MUDr. Krabatschovou.

⁵⁹ Srov. PŘÍLOHA 3, Rozhovor s Mgr. Prokešem.

života a dobré rodiny. Tvrdí, že dnes musíme začínat od nuly ve výchově k rodinnému životu, který byl podle něho v osmdesátém roce samozřejmostí. I katolická církev podle něj hodnotí sexualitu čím dál pozitivněji a otevřeněji a zároveň k ní učí přistupovat s tím větší odpovědností.

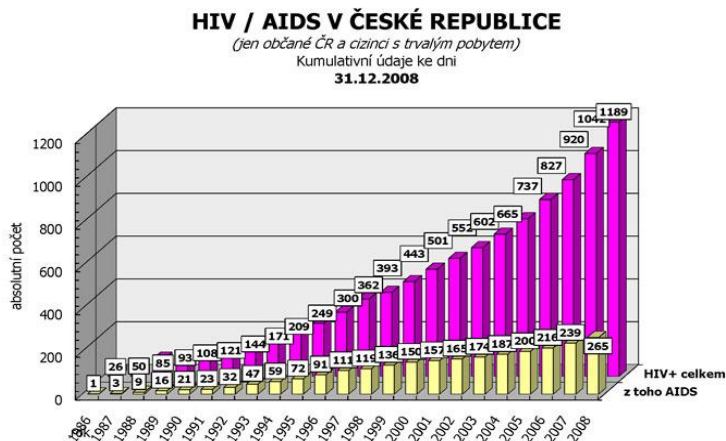
3 Mezníky v životě společnosti

Pro pochopení nutnosti změn v sexuální výchově je vhodné uvědomit si zásadní změny ve společnosti. Jakým změnám v souvislosti se sexualitou jsme tedy byli vystaveni v posledních dvaceti letech?

Nejmarkantnější změnou byla změna režimu roku 1989. Ta s sebou přinesla velké změny, které se projeví i v souvislosti právě se sexualitou. Otevřely se hranice a s tím přišly do Československa moderní „vymoženosti“ ze západu. Začal se objevovat tzv. sexuální turismus a s ním spojené šíření pohlavních nemocí. S tím souvisí změna primárního způsobu přenosu HIV/AIDS ze zprostředkovaného (krevní infuzí) na získaný pohlavním stykem. První HIV pozitivní člověk byl v českých zemích registrován v roce 1986 a od té doby se jejich počet exponenciální řadou zvyšuje, jak ukazuje graf Státního zdravotního ústavu Praha na obr. 1:

SZÚ Praha, Národní referenční laboratoř pro AIDS
100 42 Praha 10, Šrobárova 48

G3

Datum tisku: 4.2.2009

System DHA

Obr. 1: Počet HIV pozitivních a nemocných AIDS v ČR od 1986

To s sebou přineslo požadavek na zařazení této problematiky do hlavních témat sexuální výchovy a zdravotní prevence.

Další změny přišly v podobě zpřístupňování nových informací a odstraňování tabu. Z dřívějšího, striktně omezeného a řízeného fondu informací, jsme se dostali do situace, kdy je informací přehršel a často si protiřečí. V současné době můžeme najít velké množství poznatků v odborných publikacích a v populárně naučné literatuře, kde se dá předpokládat kvalita prezentovaného obsahu, ale i v bulvárním tisku a časopisech pro náctileté, kterým jde o prodejnost, nikoli o faktickou správnost, přiměřenost a vhodnost obsahu. Novějším a ještě problematičtější médiem přinášejícím rozporuplné údaje je internet. Na něm se dají najít užitečné a žádoucí informace, stejně tak jako závadné a traumatizující stránky s naprosto nevhodným obsahem, který není nijak zabezpečen proti přístupu nezletilých. Největší problém však vidím u takových údajů, které se tváří jako vědecké, ačkoli jsou v určitých směrech chybné a tím ještě nebezpečnější. Mediálně negramotné děti nedokážou rozlišit jejich závadnost a odlišit realitu od fikce. Podle Brichcína⁶⁰ není pornografie zobrazením sexuální reality, ale je produktem fantazie a odlidšťuje erotické vztahy. Zejména ženy jsou předváděny jako loutky podrobující se jakémukoli zacházení za strany mužů. Brichcín poukazuje na to, že děti, které nemohou korigovat předváděné extrémní jednání, kvalitativně i kvantitativně odlišné od běžných partnerských aktivit, z vlastní zkušenosti, mohou prožívat pornografické scény jako model mužské a ženské sexuality. Stejně potíže s sebou nese i přístup televizních stanic, ve kterých se stále častěji objevuje sex, nahota i předkládání různých mýtů a pověr. To prezentují například pořady typu reality show (Vyvolení, Big brother) vytvářející špatné postoje vztahující se k sexualitě. Děti totiž nebývají upozorněny na fakt, že realita je jiná, i když se jedná o „reality show“ tedy „ukázání reality“⁶¹. Otevřené a často vulgární a nepravdivé informace o sexualitě, se takto dostávají i k velmi mladým a hlavně nepoučeným dětem, které z nich vyvozují milné závěry. Ty je

⁶⁰ Srov. BRICHCÍN, S., *Koho poškozuje pornografie*, Rizikové chování dospívajících a jeho prevence 2001, str. 108.

⁶¹ Srov. KOVÁŘ, *Fórum výchovy ke zdraví Kalokagathia*, str. 6.

pak ovlivňují celý život.⁶² Jak říká i Menzelová⁶³, je důležité, aby děti nedaly na to, co kamarádka povídala, kamarád povídal – to odpovídá i tomu, co povídali v seriálu.

Tyto často extrémní prvky pak nezbytně ovlivňují denní i snové fantazie dětí a předčasně probouzejí jejich zájem o manipulaci s osobami opačného pohlaví. Předváděný sex, jakkoli neobvyklý, bez osobních vazeb aktérů je sice běžné i jakékoli jiné realitě vzdálen, tím víc však přitahuje pozornost svou exotickou neobvyklostí. Podle Brichcína⁶⁴ se pak člověk díky pornografii proměňuje v hypersexuální bytost a sexualita se zužuje na genitalitu. To vše je dnes ještě podpořeno existencí mnoha prostředků, jak rozličné zkušenosti nabýt. Pomocí telefonních čísel nabízených v reklamách a na internetu dostupných stránkách si dnes může člověk během pár chvil zařídit společnost jakéhokoli partnera i prostředku umožňujícího zážitek z velké části sexuálního spektra. I to je jedna ze změn posledních let – vznik nevěstinců nejrůznějšího zaměření, sexshopů, a erotických videopůjčoven (dnes nahrazených internetem) podporujících nejrůznější sexuální experimenty a praktiky.

Menzelová⁶⁵ dále poukazuje na skutečnost, že se zlepšila informovanost dětí ohledně sexuality a připisuje to právě otevřenosti společnosti. Rovněž uvádí potřebu vyjasnění pojmů, které jsou v této oblasti používány v nejrůznějších smyslech. I v tom je nebezpečí současné otevřené a svobodné společnosti. V Čechách máme podle Urbánka⁶⁶ ještě určitou výhodu, že stále nejsme tolik multikulturní jako západní země. Píše, že nejenže u nás nemáme vyznavače afrických kultů, ale ani významnou muslimskou komunitu. Děti tak nejsou zahlceny dalšími různorodými postoji k sexualitě a pro edukátory je snazší hledat jednotnou cestu sexuální výchovy.

⁶² Srov. BRICHCÍN, S., *Koho poškozují pornografie*, Rizikové chování dospívajících a jeho prevence 2001, str. 108.

⁶³ Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

⁶⁴ Srov. BRICHCÍN, S., *Koho poškozují pornografie*, Rizikové chování dospívajících a jeho prevence 2001, str. 108.

⁶⁵ Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

⁶⁶ Srov. URBÁNEK, V., *Etické aspekty školní sexuální výchovy*, 13. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, str. 175-8.

Díky široké škále informací ze všech médií pronikají k lidem postoje a představy menšin ve stejné míře jako pojetí většiny a je prezentováno jako normální. Jako velmi důležitou se zde jeví součinnost sexuální výchovy s výchovou mediální, která učí kriticky posuzovat informace získané z médií.

4 Sexuální výchova v současné praxi

V této kapitole bych se rád věnoval současné praxi, v souvislostech, které jsem zjistil svým krátkým výzkumem.

Abych postupoval systematicky, používám dělení kurikula podle Maňáka⁶⁷ na dimenzi organizační, metodickou, obsahovou a ideovou. Jako první se budu věnovat dimenzi organizační.

4.1 Organizační dimenze

Nejprve bych se rád zaměřil na otázku, kdo se sexuální výchovou zabývá?

Tuto skupinu lidí rozdělují na dvě části. Ty, kteří se zabývají problematikou sexuální výchovy a ty, kteří jejich poznatky využívají a výchovně přímo působí.

Zástupci první skupiny jsou z řad rozličných oborů - pedagogů, lékařů, psychologů, ale i právníků a politiků, kteří vytvářejí zákony a další státní dokumenty. Jedná se o oblast tak důležitou, že se v ní vytvářejí různá uskupení, sdružující odborníky různých oblastí. Mezi jejich zástupce patří například Kalokagathie, Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, ACET, CEVAP a další.

Mezi přímo působící edukátory patří jak někteří zástupci první skupiny, tak neorganizovaní jedinci, převážně z řad lékařů, vychovatelů a vedoucích v zájmových oblastech, představení církví, a hlavně učitelé. Ještě důležitější jsou samozřejmě samotní rodiče. Do informálního vzdělávání bychom pak zařadili celou společnost (bohužel často působí negativně – bulvár a ti, kdo ho „zásobují“, reklamy a další).

⁶⁷ Srov. Maňák, J., *Jaké kurikulum pro základní školu?*, str. 2.

V další části se chci zabývat především formálním, v omezené míře pak nonformálním vzděláváním. V rámci čeho se dnes věnují vychovatelé sexuální výchově? Jak již bylo řečeno dříve, sexuální výchova u nás nemá vlastní vyučovací předmět, je totiž implementována do všech předmětů. Kde se odehrává její hlavní část podle dotazovaných?

Menzelová⁶⁸ říká, že se s ní rozhodně setkáme v prvouce a přírodovědě, kde je probírána stavba a základní funkce lidského těla. Doplňuje to ještě tvrzením, že rodinná výchova prolíná všemi předměty. Přinejmenším naráží na různá témata, kterým se pak chvíli věnuje. Podle jejího názoru se pak nejedná o cílenou sexuální výchovu, ale spíše o výchovu rodinného typu, výchovu k rodičovství. Poukazuje na příklad v hodině Českého jazyka, kdy narazili na slovo „teplý“, přičemž nějaký žák zareagoval tvrzením, že on „teplý není“. Odpověď zakončuje potvrzením, že sexuální výchova prolíná všemi předměty, protože člověk vždycky na něco naráží.

Prokeš⁶⁹ se setkává s výchovou v oblasti sexuality v přípravách na biřmování a při duchovním doprovázení věřících. Mimo to se s ní setkal i na gymnáziu, kde kvůli špatnému počasí na seznamovacím kurzu spontánně zinscenovali debatu o AIDS, partnerství a sexuálním životě, kterou od té doby pořádají pravidelně. Pro mě bylo překvapení, když si nevybavil žádnou vzpomínku na sexuální výchovu ve skautském oddíle, (Prokeš) protože mé vlastní zkušenosti s Junákem jsou rozdílné. Na téma sexuality jsme se dostávali v běžných rozhovorech a znám příklady, kdy na něj byl v jiném oddíle pořádán specializovaný program. Vzhledem k rozdílnému pojmání sexuality a sexuální výchovy však předpokládám, že i v Prokešově skautském oddíle k nonformální sexuální výchově docházelo.

Krabatschová⁷⁰ poskytuje informace v rámci svého zaměstnání (KHS - epidemiologie), kdy za ní lidé žádající informace sami přijdou. Také ale spolupracovala se základními a středními školami, pro které připravila několik ročníků osvětové akce „Hrou proti AIDS“. Školy se samy hlásily podle vlastního

⁶⁸ Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

⁶⁹ Srov. PŘÍLOHA 3, Rozhovor s Mgr. Prokešem.

⁷⁰ Srov. PŘÍLOHA 2, Rozhovor s MUDr. Krabatschovou.

zájmu a považuji to tedy za cílené vzdělávání v rámci sexuální výchovy, převážně pak v rámci problematiky HIV/AIDS.

Podle zjištěných informací lze tvrdit, že sexuální výchova může být realizována na velkém množství míst v rámci celé formální výchovy.

V dřívějších dobách byl velkým problémem nedostatek vhodných materiálů. Proto je na místě otázka, jestli je dnes saturace dostatečná a kvalitní.

Co se týče zmíněného projektu „Hrou proti AIDS“ mohu konstatovat, že je materiální vybavení dostatečné a obsahu odpovídající. Projekt měl vlastní manuál a názorné podklady⁷¹. Jednalo se však o poměrně úzce zacílený projekt.

Prokeš⁷² čerpá od profesorů, kteří ho vyučovali v Římě, během studia v katolickém semináři a od italských autorů. O žádných materiálech, které by používal přímo k výuce, se nezmínil. Preferuje metodu dialogu, případně besedy, ke kterým v rámci svého kněžského přístupu podpůrné materiály nevyužívá.

O učebnicích a didaktických materiálech základní školy Menzelové viz kapitola 4.3.

Další otázka se týká organizační formy. Pokud mohu soudit z jednání s dotazovanými, jedná se ve školním prostředí o frontální výuku se snahou o určitou diferencovanost. Pokud nejde o výchovu přímo ve školní budově, jsou dle nabytých informací nejčastějšími formami individuální a skupinová výuka.

4.2 Metodická dimenze

Na začátek uvádím seznam metod doporučených jednotlivými publikacemi, který pak porovnávám s informacemi z rozhovorů.

Täubner a Janiš⁷³ tvrdí, že sexuální výchova využívá všech didaktických metod. Přesto specifíčnost obsahu preferuje metody aktivizační, tedy ty, ve kterých je typická vysoká aktivita a spolupráce žáka s učitelem i s probíraným tématem. Specifikum této výchovy je v tom, že se snaží vytvořit nejen systém vědomostí, ale hlavně systém silně identifikovaných postojů, soustav dovedností,

⁷¹ 13. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů.

⁷² Srov. PŘÍLOHA 3, Rozhovor s Mgr. Prokešem.

⁷³ Srov. TÄUBNER, V., JANIŠ, K., *Na pomoc studentům a učitelům v sexuální výchově*, str. 41-45.

návyků a chování. Díky tomu zde má zcela výjimečné postavení dramatizace a hra.

Uvádí se metody:

a) dialogické – postavené na slovní interakci žáků s učitelem. Dají se dále rozlišit na dialog v celé třídě, ve skupině a ve dvojicích. V dialogických metodách se dají využít i aktivizující prvky jako: hlasování, řetězový dialog, alternativy řešení a dialog s míčem.

b) problémové – ve kterých žáci na základě svých vědomostí volí optimální alternativy řešení problému. Během řešení vyhledávají chybějící potřebné informace. Žáci mohou pracovat samostatně, po skupinách nebo dvojicích. Zvláštním případem je tzv. případová metoda, kdy je dána pouze životní situace a žáci musí sami najít problém a následně ho řešit.

c) inscenační – jejichž podstatou je konflikt, který děti samy hrají (inscenují). Mohou mít předem připravené role a scénáře, nebo jen rámcově určené role. Na konci se o inscenacích debatuje.

d) hry – velmi vhodné metody pro sexuální výchovu. Motivují žáky k sociálnímu učení, vytvářejí postoje, vyrovnávají rozdíly mezi aktivními a pasivními žáky, působí nenásilně a učí děti citlivosti ve vnímání, schopnost vyjádřit své pocity a chápat své i cizí motivy jednání. Sielert a kol. člení hry na sedm oblastí a do jednotlivých věkových skupin. Tématu her věnují celou publikaci.

Další autoři doplňují následující metody:

e) metody využívající psychodramatické techniky – koncipované na psychologických principech sebeprojekce⁷⁴.

f) využití počítačových programů (hra Šance), výukových DVD apod.

Podle mého výzkumu převládají dialogické metody. Menzelová⁷⁵ si zve i externí odborníky (lékaře) na různé besedy a k aktivizaci využívá výtvarné prostředky (didaktické omalovánky). Pokud jde o nonformální výchovu uvádí

⁷⁴ Srov. HORÁK, J., a kol., Výchovné problémy současné školy, str. 59.

⁷⁵ Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

i rozhovory se skupinami žáků. Dialogickou metodu používá i Prokeš⁷⁶, který ve školní praxi používá besedy s přizvanými odborníky (ACET) a v praxi kněžské preferuje individuální rozhovory. Jediným zástupcem hry byl projekt „Hrou proti AIDS“ Krabatschové⁷⁷.

4.3 Obsahová dimenze

V RVP ZV je sexuální výchova implementována do tematického okruhu *Člověk a jeho zdraví* spadajícího pod vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*. Učivo je tam vymezeno v šesti skupinách, z nichž většina se věnuje i sexuální výchově. Pro úplnost zde uvádím všechny:

- **„lidské tělo** – životní potřeby a projevy, základní stavba a funkce, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce, vývoj jedince
- **partnerství, rodičovství, základy sexuální výchovy** – rodina a partnerství, biologické a psychické změny v dospívání, etická stránka sexuality, HIV/AIDS (cesty přenosu)
- **péče o zdraví, zdravá výživa** – denní režim, pitný režim, pohybový režim, zdravá strava; nemoc, drobné úrazy a poranění, první pomoc, úrazová zábrana; osobní, intimní a duševní hygiena – stres a jeho rizika; reklamní vlivy
- **návykové látky a zdraví** – odmítání návykových látek, hrací automaty a počítače
- **osobní bezpečí** – bezpečné chování v rizikovém prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty, krizové situace (šikana, týrání, sexuální zneužívání atd.), brutalita a jiné formy násilí v médiích, služby odborné pomoci
- **situace hromadného ohrožení**⁷⁸

⁷⁶ Srov. PŘÍLOHA 3, Rozhovor s Mgr. Prokešem.

⁷⁷ Srov. PŘÍLOHA 2, Rozhovor s MUDr. Krabatschovou.

⁷⁸ MŠMT *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2005)*, str. 34.

Bohužel jsem neměl možnost ptát se přesněji a tak nemohu plně porovnat, zda obsahy výchovy odpovídají obsahům požadovaným v RVP ZV. Mohu však porovnat obsahy knih, získaných od Menzelové. Půjčila mi knihy, které z těch, co mají ve škole k dispozici, považuje pro tuto oblast za podstatné. Jedná se o učebnice prvouky a přírodovědy pro 1.-5. ročník⁷⁹. Jak tvrdí⁸⁰, změnu v koncepci učebnic oproti předešlým letům nijak výrazně nevidí. Jako jediný rozdíl uvádí, že zástupci jednotlivých pohlaví, jsou oproti minulosti zobrazováni s pohlavními znaky. Využívá také didaktické omalovánky Zdravotního ústavu se sídlem v Českých Budějovicích (který již neexistuje) „Vojtíšek, Helenka, maminka, tatínek a Kristýnka“⁸¹.

Dále mi poskytla knihu „Co mám vědět o sexu“⁸², kterou má volně přístupnou v knihovničce páté třídy. Je to zajímavá, moderně pojatá kniha s poměrně širokým rozsahem. Odpovídá však bohužel biologizující tendenci sexuální výchovy. Navíc má dva typy údajů. Nejprve jsou uvedeny údaje „zajímavé a čtivé“ které však jsou matoucí a zavádějící. Teprve poté následují informace vážné a podstatné, ke kterým se však, dle mého názoru, většina čtenářů nedoče. I obrazový doprovod, myslím, neodpovídá páté třídě základní školy.

Vhodné učebnice však existují. Mne zaujala publikace „Důvěrně a otevřeně o sexualitě“⁸³. Ačkoli v ní stále převažují informace o biologii, jsou doplněny o psychologické otázky a kniha začíná a končí kapitolami o lásce a rodičovství. Jedná se tedy o poměrně vyrovnanější knihu doplněnou o otázky k zamyšlení a s vhodným přístupem a zacházením, by se, dle mého názoru, mohla stát dobrou příručkou k sexuální výchově. Pro potvrzení domněnky existence vhodných publikací uvedu ještě jednu, vhodnou pro předškolní a raný školní věk, která mě

⁷⁹ KOPEČKOVÁ, S., a kol., *Člověk a jeho svět pro 1. ročník ZŠ*. MÜHLHAUSEROVÁ, H., SVOBODOVÁ, J., *Prvouka 2*. ŠTIKOVÁ, V., *Prvouka 3*, učebnice, ŠTIKOVÁ, V., *Prvouka 3*, pracovní sešit. DANIELOVSKÁ, V., TUPÝ, K., *Prvouka pro 3. ročník 1. díl, Obec a okolí*. DANIELOVSKÁ, V., TUPÝ, K., *Prvouka pro 3. ročník 2. díl. Živá a neživá příroda*, ŠTIKOVÁ, V., *Prvouka 4*, učebnice. ŠTIKOVÁ, V., *Prvouka 4*, pracovní sešit. KVASNIČKOVÁ, D., FRONĚK, J., ŠOLC, M., *Přírodověda pro 5. ročník ZŠ, Od vesmíru k člověku*. KVASNIČKOVÁ, D., FRONĚK, J., ŠOLC, M., *Přírodověda pro 5. ročník ZŠ*, pracovní sešit. MATYÁŠK, J., ŠTIKOVÁ, V., TRNA, J., *Přírodověda 5, Člověk a jeho svět*, pracovní sešit.

⁸⁰ Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

⁸¹ Srov. PŘÍLOHA 5.

⁸² PETROVIČOVÁ, J., *Co mám vědět o sexu*, Po pravdě a bez ostychu.

⁸³ DONÁT, J., DORÁTOVÁ, N., *Důvěrně a otevřeně o sexualitě*.

zaujala – „Než se dítě zeptá... Program sexuální výchovy dětí předškolního věku“⁸⁴. Ukazuje mimo jiné i možnost preprimárního vzdělávání v oblasti sexuality uvnitř i vně rodiny.

4.4 Ideová dimenze

Očekávané výstupy RVP ZV v tematickém okruhu *Člověk a jeho zdraví* jsou pro první období (1. a 2. ročník), že žák:

- *„uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví*
- *„dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných*
- *„chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné dítě*
- *„uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu*
- *„reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech*

A pro druhé období (3. – 5. ročník):

- *„využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav a podpoře vlastního zdravého způsobu života*
- *„rozlišuje jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození*
- *„účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob*
- *„uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události*
- *„předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek*

⁸⁴ SMOLÍKOVÁ, K., HAJNOVÁ, R., *Než se dítě zeptá*.

- *uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou*
- *ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc*
- *uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví a orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku*⁸⁵

Krabatschová⁸⁶ uvádí jako ideje projektu „Hrou proti AIDS“ seznámení mladých lidí s AIDS a jeho prevencí. Mladí lidé se měli dozvědět o možnostech přenosu viru HIV a o možnostech antikoncepce. Sama umísťuje svou práci v oblasti sexuální osvěty do medicínské oblasti. To odpovídá jejímu povolání epidemiologa.

Prokeš⁸⁷ své cíle klade do nalezení vlastní sexuální identity spojené se sebevědomím a zároveň pokorou a zodpovědností, aby byli lidé schopni dobře prožívat své vztahy. Za cíl si také klade předpoklad založení pevné věrné rodiny s otevřeností vůči dětem.

Menzelová⁸⁸ vnímá za cíl sexuální výchovy uvědomění si vlastního těla a jeho přijetí v té podobě, v jaké je. Také chce děti připravit na fyziologické procesy, které je čekají. Chce, aby vnímaly svoji sexualitu jako přirozenou součást života, která není hodna zatracení ani glorifikace. Chce naučit děti přistupovat ke své sexualitě se zodpovědností. Důležitou úlohu připisuje prevenci zneužití. Směřuje také k přijetí rodiny jako instituce, která neztrácí svůj status a je základem, ke kterému se má směřovat. Z toho vyplývá i snaha vést děti k tomu, aby jejich vztahy nebyly lehkovážné.

Myslím si, že pokud vezmeme v úvahu všechny dotazované, vytvoří společně velmi dobrý ideový základ sexuální výchovy. Dá se také předpokládat, že kdyby měli na odpovědi více času, objevily by se v nich další oblasti. Pozitivem je jistě

⁸⁵ MŠMT *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2005)*, str. 33-34.

⁸⁶ Srov. PŘÍLOHA 2, Rozhovor s MUDr. Krabatschovou.

⁸⁷ Srov. PŘÍLOHA 3, Rozhovor s Mgr. Prokešem.

⁸⁸ Srov. PŘÍLOHA 1, Rozhovor s Mgr. Menzelovou.

skutečnost, že si všichni uvědomovali své zaměření v problematice a nikdo z nich nepředpokládal absolutní celistvost svého pohledu.

Závěr

V práci jsem poukázal na skutečnost, že je sexuální výchova velmi komplexní a složitý jev. Zasahuje do mnoha vědních oblastí a zároveň je ovlivňována zkušenostmi každého jednotlivého člověka. Uvedl jsem několik pohledů na sexualitu i sexuální výchovu a poukázal tak na potřebu kooperace všech zainteresovaných stran, aby bylo dosaženo potřebné komplexnosti.

V práci jsem uvedl základní informace o vývoji sexuální výchovy v Čechách. Pro poslední roky jsem informace hledal i v odpovědích edukátorů sexuální výchovy. Ukázal jsem, že v minulých dvaceti letech docházelo k otevírání otázky sexuality a sexuální výchovy a ve většině případů to je vnímáno pozitivně. Zabýval jsem se rovněž vlivy, které pojetí sexuální výchovy ovlivňovaly.

Nejdůležitější kapitolou je bezpochyby ta poslední, porovnávací současné předpisy a skutečnou praxi. Ukázal jsem, že ačkoli jsou vymezeny jasné cíle a obsahy sexuální výchovy a doporučeny vhodné metody, je proces výchovy v této oblasti velmi determinován osobním přístupem učitele. Pokud učitel není dostatečně připraven k sexuální výchově, příliš mu nepomohou ani dobře vymezené cíle a obsahy výuky. Pozitivním zjištěním bylo, že si všichni oslovení uvědomují rozsáhlost a důležitost této problematiky.

Seznam použitých zdrojů

BORNEMAN, E. *Encyklopedie sexuality*. Praha: Victoria Publishing, 1993. ISBN 80-85605-17-1.

BRICHČÍN, S. Koho poškozuje pornografie. In *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence*. Praha: Free Teens Press, 2001. ISBN 80-902898-1-9.

CIPRO, M. *Encyklopedie prameny výchovy: Galerie světových pedagogů*. 1. svazek. Praha: M. Cipro, 2002. ISBN 80-238-7452-7.

DANIELOVSKÁ, V., TUPÝ, K. *Prvouka pro 3. ročník ZŠ: Obec a okolí*. 1. díl. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-235-7.

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.

HORÁK, J., JOSÍFKOVÁ, J., NOVOTOVÁ, J. a kol. *Výchovné problémy současné školy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80-7083-537-0.

JANIŠ, K., MARKOVÁ, D. *Příspěvek k základům sexuální výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-621-1.

JEDLIČKA, J., STUPKA, J., KUBÁTOVÁ, A. *Kondom*. Praha: SZÚ, 2007. ISBN neuvedeno.

KOPEČKOVÁ, S., TARÁBKOVÁ, M., KLODNEROVÁ, J. a kol. *Člověk a jeho svět pro 1. ročník ZŠ*. Brno: Didaktis, 2005. ISBN 80-7358-032-2.

KOVÁŘ, P. Sexualita obyvatel ČR ve světle statistických čísel. In *Kalokagathie: Fórum výchovy ke zdraví*. 2007. ISBN neuvedeno.

KVASNIČKOVÁ, D., FRONĚK, J., ŠOLC, M. *Přírodověda pro 5. ročník ZŠ: Od vesmíru k člověku*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-780-4.

KVASNIČKOVÁ, D., FRONĚK, J., ŠOLC, M. *Přírodověda pro 5. ročník ZŠ: pracovní sešit*. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-657-3.

KVASNIČKOVÁ, D. *Prvouka pro 3. ročník ZŠ: Živá a neživá příroda*. 3. uprav. vyd. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-672-7.

MAŇÁK, J. *Jaké kurikulum pro základní školu?* Bulletin Centra pedagogického výzkumu 2006/4 (červen). Brno: PdF MU, 2006.

MARÁDOVÁ, E. Proměna primární školy v oblasti zaměření na rodinnou a sexuální výchovu. In *13. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice. Sborník referátů*. Pardubice: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2005. ISBN 80-86559-41-6.

MATĚJČEK, Z. Výchovou k budoucímu rodičovství. In *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence*. Praha: Free Teens Press, 2003. ISBN 80-902898-3-5.

MATYÁŠEK, J., ŠTIKOVÁ, V., TRNA, J. *Přírodověda 5: Člověk a jeho svět: pracovní sešit*. Brno: Nová škola, 2008. ISBN 80-7289-069-7.

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2005)*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN neuvedeno.

MÜHLHAUSEROVÁ, H., SVOBODOVÁ, J. *Prvouka 2: učebnice*. Brno: Nová škola, 2001. ISBN 80-7289-034-4.

PANÝREK, D. *Život muže a ženy v lásce a manželství*. Praha: Nakladatelství Jos. R. Vilímek, 1937. ISBN neuvedeno.

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Pravda o lidské sexualitě a jejím významu: Směrnice pro výchovu v rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějské, 1996. ISBN neuvedeno.

PENZER, R. Mezilidské vztahy. In *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence*. Praha: Free Teens Press, 2004. ISBN 80-902898-6-X.

PETROVIČOVÁ, J. *Po pravdě a bez ostychu: Co mám vědět o sexu*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2005. ISBN 80-235-0042-0.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MATEŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. akt. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

RAŠKOVÁ, M. *Připravenost k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2077-6.

SIELERT, U., HERATH, F., WENDEL, H. a kol. *Sexuální výchova*. Praha: Trizonia, 1994. ISBN 80-85573-36-9.

SMOLÍKOVÁ, K., HAJNOVÁ, R. *Než se dítě zeptá*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-132-0.

ŠTIKOVÁ, V. *Prvouka 3: pracovní sešit*. Brno: Nová škola, 2002. ISBN 80-7289-045-X.

ŠTIKOVÁ, V. *Prvouka 3: učebnice*. Brno: Nová škola, 2002. ISBN 80-7289-044-1.

ŠTIKOVÁ, V. *Přírodověda 4: pracovní sešit*. Brno: Nová škola, 2003. ISBN 80-7289-053-0.

ŠTIKOVÁ, V. *Přírodověda 4: učebnice*. Brno: Nová škola, 2003. ISBN 80-7289-052-2.

TÄUBNER, V., JANIŠ, K. *Na pomoc studentům a učitelům v sexuální výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-194-5.

URBÁNEK, V. Etické aspekty školní sexuální výchovy. In *13. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice. Sborník referátů*. Pardubice: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2005. ISBN 80-86559-41-6.

VOKURKA, M., HUGO, J. a kol. *Velký lékařský slovník*. 4. akt. vyd. Praha: Maxdorf, 2004. ISBN 80-7345-037-2.

ZVĚŘINA, J. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 2003. ISBN 80-7204-264-5.

Seznam zkratk:

ACET – Aids Care Education Training

AIDS – Acquired immune Deficiency syndrom

CEVAP – Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů

HIV – Human immunodeficiency virus

KHS – Krajská hygienická stanice

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program – Základní vzdělávání

SPRSV – Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu

SZÚ – Státní zdravotní ústav

ZDŠ – Základní devítiletá škola

ZŠ – Základní škola

ZÚ – Zdravotní ústav

ZV – Zkladní vzdělávání

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Rozhovor s Mgr. J. Menzelovou

Příloha č. 2 – Rozhovor s MUDr. I. Krabatschovou

Příloha č. 3 – Rozhovor s Mgr. J. Prokešem

Příloha č. 4 – Ukázka materiálu z projektu „Hrou proti AIDS“

Příloha č. 5 – Didaktické omalovánky ZÚ České Budějovice

Příloha č. 6 - Specifické cíle a okruhy kmenového učiva Výchovy ke zdraví ve Standardu základního vzdělávání

Přílohy

Příloha č. 1

Rozhovor ze dne 28.1.2010

Respondent: Mgr. J. Menzelová – učitelka prvního stupně základní školy (25 let praxe)

Předpokládám, že i Vy, jakožto učitelka základní školy jste se setkala s výukou něčeho, čemu by se dalo říci sexuální výchova, případně rodinná výchova?

Hm, asi ano. Rozhodně se s tím setkáváme v prvouce, teda v prvo- no už od prvouky v podstatě, kdy můžeme dělat různé doplňovačky a tak dále a samozřejmě v přírodovědě. Tam asi a samozřejmě asi bych řekla, že ta rodinná výchova prolíná všemi vlastně předměty. Rozhodně narazíme na některé z témat, tak si třeba. Rozhodně to není zase ale tak bych řekla cíleně sexuální výchova, ale je to taková prostě spíš výchova rodiny rodinného typu, nebo tak, jo, k rodičovství.

Byl v téhle oblasti od té doby, co jste nastoupila do zaměstnání jakožto učitelka, do dneška jestli se to dá srovnat?

Jestli pozoruju teda nějakou změnu?

Třeba

Tak to asi určitě. Zase tak, řekla bych, podle složení toho kolektivu sou někdy třídy, kde ty děti sou, bych řekla, tak jako v téhle oblasti velmi vnímavý a snaží se i tak nějakým způsobem trošičku ehm teď to řeknu banálně – provokovat, protože se s tím tématem neumí třeba dobře vypořádat, takže prostě potřebujou tak nějak na sebe upozornit. Sou zase třídy, kdy jakoby to téma jim tolik ještě neleželo v hlavě, to znamená, že ne vždycky každá ta skupina těch dětí je na stejné úrovni jednak vyspělosti, a když převažuje ta v té třídě ten kolektiv, který o to příliš nejeví zájem tak vlastně ti jedinci, kteří jsou taková trošku vepřed, tak obvykle jsou jako upozadněný. Takže ale je fakt, že se s tím člověk setkává, je fakt, že určitě v dnešní době, bych řekla, že jsou

mnohem líp informovaný a to nemyslím jenom jako třeba ze sdělovacích prostředků, ale snad i možná z rodiny. Jo, přeci jenom asi ten posun tam je trošku cítit.

A proměnila se třeba přímo Vaše práce, v těch letech, nebo?

Takhle – kdybych měla hovořit o záměrech, které asi v téhle oblasti jsou, tak rozhodně by se ta práce výrazně změnila. Problém je trošičku i v tom, že učebnice jsou koncipované tak, jak jsou koncipované a a tak jako nějaký zase super posuny dopředu nevidím. Ale zase sama za sebe musím říct, že se mě zdá, že mě nesmírně pomůže pakliže si pozvu někoho na besedu, protože v podstatě to sdělení ode mě, jestliže já jsem třeba s děvčaty a bavíme se na různá téma, nebo s klukama, kdy třeba si tak taky nějakým způsobem už dovolí se neostýchat, což zase si myslím, že ten poměr žák a učitel je opravdu jinej, než když sem přijde někdo od koho oni ty informace berou, že je to člověk za a)fundovanej, za b)je nebude nikterak známkovat za c)si o nich nebude vůbec nic myslet, protože odejde – já jsem s nimi každý den a oni prostě je to asi zcela běžný, že ne každý a nebo vůbec člověk nerad odhaluje svoje ledví za každou cenu. A to si myslím, že ty děti si dokážou taky velmi dobře pohlídat. Čili v tomhle jako necítím nějakou pronikavou změnu. Ty děti prostě – i tak bych řekla, z toho lidskýho hlediska, oni potřebujou nějaký svý tajemno a svý soukromí.

A v těch cílech té výchovy, jestli v těch by se dalo najít nějaký //posun

// Nějaký posun dopředu....hm... Jestliže...Takhle. Asi rozhodně se otevřeněji mluví o mezilidských vztazích. Rozhodně jsem postřehla, že dneska děti velmi dobře vnímají, co to je gay, co jsou lesbičky a dovedou rozlišovat a myslím si, že ani jako už to není, že by to bylo vnímáno jako nějaká okrajová záležitost. Prostě vědí, že tenhle jev existuje a že prostě nebo prostě tahle určitá skupina lidí existuje a sou ochotný to tolerovat. V tomhle asi ten posun vidím zřetelněj. Ne že bych byla zastáncem nějakých super jako. Sama k tomu mam takový trošku postoj, že si myslím, že člověk si má svý soukromí chránit a pakliže je nějak orientovanej, jsem ochotna ho akceptovat, ale nemyslím si, že za každou cenu bych musela všechno taky tak nějak vědět a a teatrálně

někde s tím vystupovat. To zase asi je můj přístup k tomu, ale běžně ve třídě prostě když na něco takovýdleho narazíme, tak vím, že ty děti to vnímají celkem jako hm... jako součást života už dneska běžnou.

Dal by se vystopovat nějaký důvod toho, proč to takhle je? Už jsme zmiňovali, že jsou nějaká média, že asi je větší informovanost z nich //zmiňovala jste rodinu

// možná že i v rodině jsou// Hm.. V rodině jsou určitě otevřenější a pak si myslím, že, já nevím, možná je to i tím, že ta škola není už takov takovej taková instituce, kde... kde jsme jako bych řekla ... že ty hranice toho vztahu učitel žák se možná trošku víc to jakoby otvírají, že to už není takový jakoby čistě já jsem tady učitel, já vás budu učit. Nebudu říkat, že jsme kamarádský nebo nekamarádský, já tyhlecty výrazy nemam ráda. Ale nicméně prostě i mě, nebo já je přistihnu při nějakých zcela běžných lidských situacích a prostě nevnímám nás už tak jako bych řekla jakoby autoritu, která je nedotknutelná, která nemá, která nežije stejným běžným životem. A tím pádem si myslím, že potom ta otevřenost je asi z toho vychází, nebo je tím podmíněná.

Čím by to mohlo bejt? Jako jestliže se mění i ta škola i ta rodina se mění?

No, čím to asi je? Někdy, někdy asi si myslí, že že hrajeme na to, že ta společnost je jakoby až hodně otevřená, že třeba není taková nějaká jako zase taková ta upjatá morálka. Na druhý straně bych řekla, to je ta druhá strana téhle mince. Něco samozřejmě my ztrácíme v určitých, bych řekla, morálních aspektech, ale zase něco, na druhé straně to v něčem je to přínosný, právě možná v tom dleňctom.

Moh' bych se zeptat na nějaký konkrétní příklady té výuky, nebo vzdělávání, jestli se to dá rozdělit, té výchovy v této oblasti, v tom školním? Jak to třeba děláte Vy? A z čeho čerpáte, třeba? O některých těch předmětech jsme už mluvili..

Tak zcela jasně je to daný v předmětech, kterých se to týká. Tam potom já si vezmu samozřejmě na pomoc někoho, tady byla maminka, že jo, měli jsme besedu a děti z toho opravdu byly docela nadšený a bylo vidět, že celou tu záležitost vnímají docela přirozeně a přirozeně se chovali, což; A nevadila jim

moje přítomnost. Já jsem se jich ptala, jestli chtějí abych tady byla, což samo jsem vnímala, že je to svým způsobem; jako kdyby to bylo kdysi za nás tak bysme si to asi nepřáli. To je první věc. A jinak, když třeba, já nevím, narazíme i v matematice na nějaký příklad, já nevím, z rodiny, nebo ta. Tak sou tady jedinci, kdo už má takovou nějakou poznámku, která je trošku už na hraně, kdy prostě k tomuto tématu směřuje. Nebo v češtině narazí se třeba na slovo teplý, žejo. V tu chvíli někdo řekne: „Ale já teplej nejsem“, tak si vysvětlíme, co to znamená. Může se to objevit v nejrůznějších. Já třeba byla jsem v Peru a a tak jsem jim říkala, že vlastně jejich národní vlajka je používána jako vlajka gayů, jo a začali jsme si o tom povídat. Prostě stane se, že narazí člověk na slovo, na posunek na něco a vznikne nějaká vzájemná reakce a je vidět že ostatní se třeba začnou uhihňávat, tak řeknem „dobře“ zastavíme a nějakým způsobem si něco *k tomu povíme. Asi asi takhle se to praktikuje běžně.*

Jestli se můžu zeptat, taky jste mluvila o učebnicích, jestli na tohle téma existují nějaké speciální, nebo vysloveně v přírodovědě, znalost lidského těla?

Tak v přírodovědě, vlastně znalost lidského těla probíráme od třetí třídy, kdy už se učíme takový ty základní funkce lidského těla a dostala jsem a množím si to od myslím to vydala Společnost nebo tak, byla to taková jak se omalovánky a bylo to, jak vzniká člověk. Takže to jsem dětem rozdala, děti si kreslily, řekli jsme si k tomu něco a myslím si, že to bylo úplně úžasný v té třetí třídě, protože ty děti ještě zase nejsou eee nejsou tak mmm dvojznačný. Dvojsmyslnost ještě tak nějak jako neznají, čili to co vědí, to řeknou, to udělají. A jestliže potom už se na tomhlectom dá docela dobře stavět. Může se to, zase mam to tady schovaný ve čtvrté třídě třeba vytáhnout, zopakovat, něco takovýho, protože zase ve čtvrté třídě na to navazujeme další ... takovou tou znalostí lidského těla podrobnější a vlastně to završujeme v páté třídě, kde potom už se opravdu učí o jednotlivých žlázách o jednotlivých teda o těhotenství a tak dále. Takže tam už sou s tím seznámený tak nějak jako z toho přírodovědnýho hlediska nebo biologickýho hlediska. A jediný posun, který jsem teda já zaznamenala za tu dobu, že už opravdu sou tam ti jednotliví představitelé pohlaví vyznačený opravdu s pohlavními znaky. Navíc, když se

vracím zase v češtině žejo, v češtině jsme dlouho utajovaný slovo pyj taky teda probírali zcela normálně a bylo to, bych řekla, i dobře zábavný, jo. Takže vlastně to prolíná všemi předměty a vždycky na něco člověk narazí někde.

Říkala jste taky, že jste si pozvali tedy někoho z lékařského prostředí na besedu – co třeba spolupráce s ostatními: s rodiči, s já nevím družinou s volnočasovými organizacemi?

Tak upřímně řečeno, protože já jsem poměrně hodně vytížená tak asi s těmi volnočasovkami já nepříjdu vůbec do styku protože to běží mimo školu a co se týče družiny, taky myslím si děti tady u nás chodí do čtvrté třídy do družiny a pakliže se tam promítaj třeba nějaký filmy Byl jednou jeden život a tak dále – to děti znaj velmi dobře a dost je to baví tak vlastně to je jedna taky z aktivit, která v těch družinách probíhá jinak s kolegy, asi tady bych řekla, asi každý tak nějak individuálně k tématu přistupuje.

Jaký je tedy vlastně cíl té rodinné nebo sexuální výchovy?

Jak to vnímám?

Jak to vnímáte, ano.

Tak já bych asi v tomhle věku //co Vy chcete těm dětem předat// hm Tak podle mě je dobře si asi v tomhle věku uvědomovat svoje svoje tělo, přijmout ho takový, jaký je, naučit se vlastně, nebo poznat co mě čeká a jakým způsobem asi budu nějak jako, jak budou probíhat teda určité ty fyziologické změny, to si myslím, že je důležité, aby ty děti nebyly zaskočený a na druhou stranu zase nechtěla bych jenom sexualitě dávat nějaký jako mimořádný význam, ale rozhodně aby děti vnímaly, že vztah mezi mezi prostě dvěma pohlavími ať je to prostě klasické klasickéj vztah a nebo prostě ten druhej (krátké vyrušení) Aby krom teda jakoby té znalosti že existuje nějaká sexualita, že každý asi jí budeme jednou prožívat a to bych byla ráda aby ty děti pochopily, že je to zcela přirozený, že to není nic, co by bylo za a)špatného a nebo něco, co zase by mělo být nějak glorifikováno. Tak aby si ale uvědomovaly, že to je prostě asi nejvyšší takovej cit, kterej kterej člověk zažívá a že se s ním taky nedá jen tak lacino zacházet. To asi by bylo v oblasti sexuality, a aby tak nějak jako k ní přistupovali jako opravdu s určitou, já

nevím, zodpovědností, což si myslím, že je velmi důležitý a nikdy nedaly na to, že kamarádka povídala, kamarád říkal. To si myslím, že je velmi velmi eh velmi nebezpečný. A že sexualita může i nějakým způsobem svést mnoho lidí na scestí a že oni můžou být obětí různých sexuálních praktik – tak to si myslím, že by mělo být cílem v tomhle věku, aby ty děti jako se nestali třeba obětí někoho, nebo tak., tak to je jedna věc – prostě uvědomit si sama sebe, umět vnímat sexualitu jako přirozenou součást života a hlavně teda vědět i určitá úskalí. No a pak samozřejmě k tomu takovému etickému rámci, že asi pořád si myslím, že základem je rodina a rodina má svůj statut, který asi je prostě nenahraditelný a ... k tomu aby směřovaly, aby jejich vztahy nebyly lehkovážný. To jim člověk samozřejmě nemůže nařídít a a vím, že se stane v životě hodně věcí, ale asi si myslím, že něco takovýho by měly umět trošičku vnímat, nebo aspoň chtít chtít poznat aspoň chtít.

Děkuji. A jako poslední tady mam poznámku jakou dávají děti odezvu? Už jste mluvila o tom, že u některých slov se zahihňají třeba nebo je vidět reagují, nereagují, jak je to zajímavá třeba v tomto věku, nebo jestli mají samy zájem o to něco zjišťovat?

Já bych řekla, že ten zájem mají, že takhle – Ono asi záleží na tom, jak se ta věc podá a jakou důvěru ty děti k Vám mají. Jestliže; mam pocit, když Vám třeba ne příliš důvěřují tak buď se stahnou, nebo se uhihňávají to je jasný, když když Vám nějak věří, tak sou ochotný se zeptat na hodně věcí a zase to není každý. Zase třeba každej prožívá třeba vnitřně je hodně jako jaksi spojený s tím tématem, ale nedokáže ještě překonat ten ostych – obvykle jsou to kluci v tomhle věku, kdy ještě oni jako; A je zajímavý, že oni možná mnohem víc vnímají, ale nechtěj to nějakým způsobem slovně prezentovat. Snaží se tak nějak tomu tématu vyhýbat. Zatímco děvčata, který jsou trošku, že jo, vyspělejší, i po téhle stránce, tak se snaží nějakým způsobem na sebe upozornit, ale ale jinak bych řekla, že ten kontakt je docela dobrej. Nemam tady pocit, že by tu někdo byl, kdo by vysloveně se tímto nechtěl zabývat anebo nechtěl slyšet, to to rozhodně ne.

Příloha č. 2

Rozhovor ze dne 9.2.2010

Respondent: MUDr. I. Krabatschová – epidemioložka

Jsem vzděláním lékařka, ale v současné době už se touto problematikou momentálně nezabývám [sexuální výchovou], protože nám při změně teda toho našeho uspořádání strukturálního prostě hygienická služba, zdravotní ústav už to teda neděláme, ale v době, kdy teda to bylo naší pracovní náplní, teda v době kdy teda ještě nebyla rozdělená hygienická stanice hygienická služba od zdravotního ústavu jakoby před rokem 2003 tak jsem se s tím zabývala z postu jako epidemiologa a v podstatě prevence infekčních onemocnění a s tím teda souvisela ne přímo úplně sexuální výchova, ale prostě ta prevence těch infekčních onemocnění a především to teda byly hepatitidy a HIV/AIDS a pohlavní nemoci.

Děkuji. Od kdy to přibližně bylo, co se //

//Co jsme se tady tím začli začli zabývat, no skončilo to teda tím rokem 2003 v podstatě, ale tss, já nevím, od začátku, jako já nevím, když jsem byla v Budějčích, já jsem se tím asi začla víc zabývat až teprve tady, co jsem vlastně do 97, co jsem byla, co jsem se dostala jako na bejvalej OHS, jo jako do terénu, když jsem odešla z KHS, tak od roku 97 jsem začla pracovat. Z mateřský jsem šla do Krumlova a tady v tej době vlastně to tak nějak jako asi začalo.

Děkuji. Chci se zeptat, jestli se v těch letech nějak měnila ta Vaše práce přímo ta Vaše práce v tom, v té oblasti?

Měnila se v tom, že to bylo něco neznámýho, novýho a bylo to hlavně ze začátku v souvislosti s HIV/AIDS. Protože to byl tenkrát prostě to byl docela jako boom a hodně se o tom mluvilo, dbalo se na tu prevenci a myslim se, že člověk se tím hodně, hodně učil, jo? Ze začátku to bylo samozřejmě striktně co to je virus HIV, jak se přenáší a takový. A teprve postupně, jak se člověk dostával mezi ty mladý lidi, tak se na to potom nabalovaly, jako se to rozšiřovalo, to téma. Že to už to nebylo jenom to HIV/AIDS, byly to i ostatní

infekční nemoci a s tím potom samozřejmě souvi souvisel pohled vůbec na sexuální výchovu a a tak. Takže si myslím, že to šlo jako z úzka do široka.

Bylo to teda tím, že se ty lidi o to sami zajímali, nebo to z čeho to vyplynulo, že se to rozšiřovalo, ten záběr?

Byla to, jako si myslím spíš iniciativa jako od nás. Já teda mluvím sama za sebe. Neumím říct, jak to bylo, jak to dělal kdokoli jinej //určitě//, ale když člověk začne něco dělat, tak nebo, budu mluvit za sebe – když něco dělám, tak se člověk snaží to samozřejmě nějakým způsobem rozvíjet. Nebo dělat to dělat to líp, nebo prostě zavzít do toho širší širší rámeček, jo? Takže sem se tím já samozřejmě učila, já sem se taky učila to nějakým způsobem sdělovat, sdělovat těm lidem. Takže nemyslím si, že by to byl nějaký extra velký zájem jako ze strany, že by to bylo jako ze strany těch posluchačů, ale protože já sem se snažila jim toho co nejvíc říct. Měla jsem pocit, že je to potřeba, jo? Že když jsem je vlastně jako slyšela, tak jsem jako měla potřebu, že to není jenom o tom viru viru HIV, ale že to teda souvisí celá ta, že s tím souvisí celá ta problematika té sexuální výchovy. I když jsem to já pořád směřovala do té medicínské role. Neuměla jsem třeba to, co dělá třeba tvoje mamka, že do toho dávala víc tu psychologii, nebo více tu další nadstavbu, to já jsem třeba neuměla. Já jsem pořád spíš zůstávala u té, u té medicínské teda stránky stránky věci, jo. Ale to prostě každej, si myslím, že to prostě každej jakýho je ražení, jo. Ale jako bylo, je fakt, že v té době se o tom viru HIV daleko víc mluvilo, než teď, jo. Teď si myslím, že je to úplně špatně a vnímám to i když třeba mi chodili do ordinace lidi třeba z gymplu – přišel mi tam kluk a říká Ježiškute já tohleto proč mi tohleto někdo dřív neřek? U nás se o tom vůbec nemluví, jo, že teď kon zisťuju, že skutečně ta prevence schází. A když se člověk podívá i na čísla, pořád se o tom mluví, ale bohužel jako, je to špatně, jo. Takže mám i trošku úpětnou vazbu, protože ta mladší Andulka [dcera] je na tom gymplu a vim, že teda se tam vůbec se tahleto problematika je úplně úplný tabu, jo. Že se o tom prostě vůbec nemluví.

Ten vývoj byl.. Podpořil Vás při něm někdo? Byly třeba nějaké vzdělávací kurzy, nebo něco takového? Nebo jste všechno získávala jenom z vlastní iniciativy?

Ne. Snažila jsem se samozřejmě ty nějaký, ať to byly nějaký semináře nebo něco, nebo takový ty vzdělávací akce jako byly a tam jsem teda já sama aktivně jsem se teda tam přihl, tam jsem se vzdělávala teda. Jo, že a to si myslím, že bylo velice inspirující, protože se tam člověk setkal s lidma, který z různých z různých oborů, nejenom s epidemiologama, ale byli to různý ty ať to byly nějaký zájmový organizace, nebo to byla charita, nebo to prostě byly jako různý tydenty. Takže tam se člověk setkal z různých pohledů na na jednu věc. Jo, takže tam to mě teda dalo, dalo teda hodně. Takže jsem se o to snažila já sama, tím, že jsem teda jezdila na tadlenty akce, který pořádal někdo jinej.

Ty akce existovaly?

Ano, ty akce existovaly.

Nemáte informace, jestli existují pořád?

No, vzhledem k tomu, že už to teďkon teda nějakéj pátek vůbec jako nedělám, tak to neumím zodpovědně říct, protože už mi přestaly samozřejmě chodit takový ty nabídky, ale občas něco ještě někde zachytnu, že teda někde něco je, ale vzhledem k tomu, že už vím, že by mě na to nikdo nepustil, tak už jsem to prostě já i pro to, jak jsou na člověka nehrnutý další věci, tak přesto, že by to mě by to třeba bavilo, tak už na to prostě nemam vůbec vůbec čas. Takže neumím říct, jakéj je momentální stav tadytěch vzdělávacích akcí, nebo kam se i jednotlivý ty lidi, který to dřív dělali, kam se posunuli, to už teďkon neumím říct.

Takže probíhá nějak ještě ze strany teda lékařské, nebo medicínské nějaká ta výchova? Říkala jste, že po rozpadu vlastně KHS a Zdravotního Ústavu, že Vy jste to přestala dělat, vznikla nějaká jiná jednotka, která by to v tom pokračovala?

Pokračovala - nepokračuje. Co vím, tak protože jsem v kontaktu s Červeným křížem, tak tam dělají občas tyhlenty besedy, ale jsou to, protože tam je co vim právě tam jeden teda kluk hrozně hrozně šikovnej, kterej teda

tohleto teda dělá Pavel Fošum. Do roku 2008, než zanikl Zdravotní ústav tak to dělal zdravotní ústav. Ale že by tady byla vysloveně nástupnická o tom vim, že jednou na gymplu, tam byl někdo z Prahy, tam byl někdo přednášet, mám dojem že to byl taky někdo ze Zdravotního ústavu, to bylo tak dva roky zpátky, ale jako vim, že třeba tam nemají nikoho, třeba na tom gymplu, kdo by jim to přednášel. Třeba ten Pavel Fošum chodí třeba na ty základky, jo. Protože přeci jenom je to kluk Vašeho Vašeho věku, nebo teďkon dělá to navazující magisterský, tak ten zase asi na to na ten gympl nejde, jo. Ten to přednáší prostě mladším ročníkům. Ale že by se s tím někdo takhle zabíjel, oni oni mají každá škola má nějaký tyhleto preventivní programy, jo. Ale určitě se s tím nezabíjej. Já jsem zhruba před asi to je dva tři roky zpátky sem tady pro ty základky a pro ty střední školy dělala tenkrát tou Hrou proti AIDS , jo, to co teda sme byly s mamkou kdysi když se to když se to začínalo, tak tam tak mě tady v podstatě oslovili, jestli by to šlo tady dělat tady v Krumlově a byl o to tenkrát obrovské zájem, jo. Ale je fakt, ona to teda dělala, byl tady byl tady Jarda Jedlička, Anička Kubátová, bylo ta vlastně Státního zdravotního ústavu. Takže tady jsme to tady jsme to teda organizovali a bylo to šíleně náročný hrozně o to stály aby to bylo teda ještě na podzim, abych to já teda ziniciovala, ale už sem teda na to nemela, jo. To jako, bylo to i pro mě, abych tři dni nebyla v práci a byla jenom, jenom tam, i když si myslím, že prostě to bylo velice dobrý a oni s tím byli spokojený, no. Tak ale bohužel. Takže jako abych odpověděla teda stručně na tu otázku – ne nikdo se s tím tady jako třeba na okrese už nikdo takhle konkrétně, konkrétně nezabíje.

Můžu se zeptat, jak vypadalo to Hrou proti AIDS?

Jako tady co jsme teďka dělali naposledy?

Ano.

To bylo

Jak to vůbec vypadalo, jaká byla idea, jakým přístupem se třeba//

Idea idea byla tak, aby tou hrou se ty mladý lidi dozvěděli něco o AIDS a o prevenci teda AIDS. Jo takže tam bylo vždycky několik stanovišť. Jedno se týkalo prevence vlastní, kondomy a tadle... antikoncepce, prostě tady tady

z toho pohledu, jedno bylo, jedno bylo, ježiš já už si to ani nepamatuju; jakým způsobem se přenáší nebo nepřenáší, pak to měli pantomimicky jako předvést nějaký situace já nevím líbání a prostě takový tyhlenty, nebo nějaká předehra milostná a takový. Takže oni se tam vlastně a pak tam bylo jedna beseda s HIV pozitivním, jo. Ten teda tady byl ten kluk. O to byla teda velkej zájem a musím říct, že tam teda s nima byli i učitelé a i ti učitelé prostě žasli, jak, byli tam třeba tady žáci z Anežky, což jsou takoví jako umělci a a oni sami byli překvapení, že tyhlenty mladý lidi, který jsou takoví free, že najednou poslouchali a byli ochotni i komunikovat i spolupracovat, jo. Že sami řekli, že se chovaj tady úplně jinak než třeba ve škole, jo. Takže to hodnotili všichni jako velice velice pozitivně. A ono to bylo tady totiž eště to bylo ve spolupráci s tou galerií Egona Schieleho, takže to byla tam, v těch prostorách a ještě v tej době totiž tam měl výstavu ten co zemřel v Americe na HIV, no a jak se jmenoval? Teďkon ti to neřeknu, no ale byla to prostě tematicky to spolu spolu nava navazovalo tady ta, protože to byl teda malíř, kterej na to na to teda zemřel a měl ty obrázky takový velice, velice takový sugestivní. Takže to bylo i v těch prostorách Egona Schieleho, tý tý galerie, tak to tam docela docela teda sedělo. No takže, protože jsme tam vlastně, protože jsem tam byla já, byla tam ta kolegyně taky z epídy, byl tam ten doktor Jedlička ze Státního zdravotního, kterej vlastně zastřešoval Státní zdravotní ústav, byl tam ještě jeden, kterej jeho spolupracovník kterej uměl velice dobře povídat o těch kondomech a o tý antikoncepci a pak tam byl pak tam byl právě ten HIV pozitivní, jo, se kterým oni vlastně tam třeba mluvili, on se jich ptal na, jak by se zachovali, když by třeba někoho takovýho potkali a on až na konci jim řekl, že je HIV pozitivní, jo. Takže to bylo strašně zajímavý i ten vývoj těch dětí, jak oni s tím HIV pozitivním vůbec třeba někdo ze začátku takoví ty takoví ty klucí třeba takoví ty gerojové, jo a potom když se dozvěděli tak mu potom ani třeba ruku nepodali, jo, prostě, jo že tam vidíš obrovsky ten ty lidi jak se chovaji, no, že to tam bylo nádherně nádherně ukázáno a jako myslím si, že to je jako dobrá dobrá myšlenka a je to taky znát, že je o ní, o tuhlentu hru je pořád po republice jako zájem. Oni to se o to maj <> několik měsíců dopředu maj

zamluveno, aby si to pučovali po celej po celej republice. Takže my jsme to dělali asi před těma třema letama. Já teda jsem byla uvolněna od nás z KáHeSu, měla jsem souhlas ředitele i když prostě špačkoval, že teda to není ta správná propagace hygienický stanice, no ale ... udělali jsme to.

Bylo to volně přístupné všem?

Oni se k tomu mohli přihlásit školy. Musely se předem přihlásit, protože to bylo samozřejmě limitovaný počtem těch dětí, protože tam to muselo muselo bejt prostě nějak limitovaný, aby se tam vešli, aby to bylo, protože oni se tam střídali mezi sebou vždycky v každé tej skupince to je asi pět stanovišť a vždycky třeba po deseti dětech a střídat, museli se takhle prostřídat na všech těch stano stanovištích, jo. A oni potom dostali nějaký ceny a prostě tak se to bodovalo, jo prostě taková ta u toho, takový ty legrácky, no, aby je to bavilo taky.

Bylo to cílené tedy na školy, jakého, jaký stupeň?

To byly to byly takový ty pátý třídy a prváci prváci střední, jo, tadlenta věková kategorie.

Děkuju. Ještě se zeptám, spolupracujete, nebo spolupracovala jste tedy se školami pak s různýma těma organizacemi, jako předpokládám ten Český červený kříž //hm[souhlas]// Státní zdravotní ústav při tom pořádání ještě s někým? Třeba vystalo Vám někdy, že by třeba dítě odešlo z té Vaší přednášky, nebo z něčeho, co jste přednášela, protože by se třeba jeho rodiče si to nepřáli?

Ne ne ne ne ne ne to vůbec. Ne jako nezažila jsem u toho žádný takovej dle konflikt, to vůbec ne. Já jsem i přednášela jsem i těm učitelům vlastně. To bylo tenkrát v souvislosti jak HIV/AIDS, tak i drogy, prostě o o týdlentý problematice jako toho rizikovýho chování, no pro ty pro ty učitele, aby oni taky věděli, prostě byli oni poučený, aby teda mohli potom to využít teda při tý pedagogický práci. Ale jako nikdy jsem se nesečkala s nějakýma takovýma negativníma. Je fakt, že jsem nechodila nikdy do žádných konfliktů, nebo něčo; nesečkala jsem se nikdy s takovýmhle negativním postojem.

Zeptám se na už vlastně byl řečený cíl té Vaší práce. Je to tedy //prevence// prevence //a výchova// a výchova převážně těch infekčních přenosných chorob?

Ano. Ano ano. Já jsem to měla spíš zaměřený teda víc teda na prostě na tu medicínskou stránku věci.

Jaká byla odezva těch vzdělávaných? Říkala jste, že na tu na tu Hru proti AIDS, že tam byla velmi dobrá odezva,

Ano tam <všech> tam v podstatě řekla bych 60% dětí komunikovalo, jo. Tak dycky tam je sou nějaký jo, ale tak těch 60% víc jak půlka bylo schopný skutečně komunikovat, mluvit o tom, vzít si ten prezervativ, nafouknout ho, jo. Prostě někdo ho třeba vůbec vůbec nechtěl, jo prostě tam. Takže řekla bych, těch 60% skutečně ty těch dětí komunikovalo jo. Když jsem třeba chodila předná, tak jako vždycky bych řekla, že v tom kolektivu, vždycky tam byl někdo, kdo teda se ptal, jo, že to nebylo nikdy prostě tak jako když hrách na stěnu házím, jo. To si myslím myslím, že se nestalo se mi to, jo.

Děkuju moc. Ještě jsem se chtěl zeptat, co podle Vás znamená slovo, je význam slova sexualita?

Co je význam slova sexualita..? No sexu pro mě je to hrozně jako širokej širokej pojem. Od rozdílů mezi mužem a ženou, přes vlastní pohlavní pohlavní styk, chování vůbec mezi mužem a ženou, prostě to je pro mě všechno všechno sexualita, no tak jako pro mě je to není to zúžený jenom ten pohlavní akt, ale je to podle mě širší. Nebo já to tak jako beru, už začíná to rozdílem mezi mužem a ženou, jak se k sobě chovají, vztahy mezi nima a samozřejmě pohlavní styk k tomu patří, no.

A ještě přeci jenom jedna poslední, možná trochu hloupá, myslíte si, že to, co Vy osobně děláte v tom rámci sexuální výchovy, jestli to je všechno, co by mělo být děláno, nebo jestli tam patří ještě něco, kde by mělo být třeba v tom vzděláváno a vychováno?

V každém případě si myslím, že toho je málo. To jako jednoznačně teď kon momentálně bych řekla, že se nedělá téměř nic. To, co se dělalo dřív, si myslím, že to bylo takový jako minimum, ale chyběla tomu koncepce, chyběli

k tomu lidi, který by se tomu věnovali, bylo to takový kde si kdo co si našel svoji parketu, tak tam tam to dělal, jo. Ale bylo to absolutně bezkonceptní, takže ta koncepce tady vůbec není a to si myslím, že je zásadně zásadně špatně, jo. To že když ke mě do ordinace přijde si někdo nechat odebrat krev, že teda támhle někde si někde něco píchnul a pak měl z toho špatnej pocit, že se s někým vyspal, to si myslím, že není není to pravý ořechový. Jo, ta prevence prostě schází a nekoordinuje to nikdo a ty peníze schází na to, nejsou na to lidi, který by to dělali. Prostě já si myslím, že to na na na mrtvým bodě teďkon ta prevence vůbec proti celá prevence tady těch přenosů těch pohlavních nemocí a sexuální výchovy. A v těch školách to v podstatě nemá kdo vyučovat, jo ten učitelka ta ta si to sotva sotva přečte ani se o tom stydí pomalu to přednášet a je to špatně si myslím. Tak to vnímám já.

Já Vám děkuju moc.

Příloha č. 3

Rozhovor ze dne 1.3.2010

Respondent: Mgr. J. Prokeš – katolický kněz, spirituál Biskupského gymnázia J. N. Neumanna, aktivní skaut

Chci se zeptat: setkal jsi se někdy ve svém životě, ať už v tom oddíle, nebo během semináře nebo kněžství, s něčím, co by se dalo nazvat jako sexuální výchova? Ať už ty jsi byl cílem, nebo nebo ty jsi byl výcho vychovávající?

Tak určitě na gymplu debata s Radkem Johnem, jestli se to dá nazvat sexuální výchovou; oh... v oddíle ... to nevím, ale tím to nevyklučuju, jako jo, to jenom, že si nevzpomínám. Sám teď třeba na tom gymnáziu, tak tam děláme kurzy pro prváky, jakoby na takový seznámení, v rámci toho je jeden večer debata o, já nevím co, AIDS, partnerství, sexuální život, takže první rok jsem to dělal já, teďka si zveme lidi z toho, z ACETu.

Co si myslíš, že to je sexuální výchova? Co do ní patří?

Myslím si, že to je objevení ceny a hloubky a bohatosti nebo no cena a hloubka a krása sexuality, docenění toho a výchova k odpovědnosti, jak zacházet s tímhle velikým lidským darem. Jo, jakoby docenění vůbec ocenění sexuality jako skutečně velikého daru a výchova k zodpovědnosti jak ho správně prostě využívat, no, nebo prožívat, nakládat s nim.

A co je to podle tebe sexualita?

Sexualita je, to jsou hezký otázky, podle mě sexualita je je skutečně jeden z nejhlubších Božích darů, který člo, který Bůh do člověka vložil, kde, který nám pomáhá navázat ty nejhlubší mezilidský vztahy, kterých jsme vůbec schopni. A také v podstatě se jakoby v tomhle obdarování nejvíc jakoby přiblížit no ne, to nemůžeme říct nejvíc, ale no je to skutečně si myslím, že se v tom obrazí velikost Boha, protože podle té židokřesťanský tradice člověk je utvořen jako muže a ženu, žena, k obrazu k obrazu Božímu. To znamená, ta sexualita tedy je velmi dobrá, je to dílo Stvořitele a je to místo, kde se zobrazuje Boží velikost a Boží láska. Skutečně jakoby hluboká lidská rovina zakořeněná až jakoby ve velikém daru Boha, tak no.

Děkuju. Myslíš si, že se třeba změnila ta sexuální výchova, nebo přístup k sexualitě od roku 1980, nebo víceméně během tvého života?

Tak, myslím se, že se změnila. Dneska bych řek', že je komplexnější, že se víc mluví o takovém začlenění jako do lidského života, jak vlastně vůbec, že to že se to, že zkrátka ty otázky kolem sexuality se kladou vůbec jak prožít správně život, jak dobře založit rodinu, jak jak ho žít zodpovědně a tak dále. Myslím si, že se to fakt klade víc komplexnějc. To co bylo v roce 80 samozřejmý, typu rodina a takhle, tak dneska si myslím, že už prostě v podstatě musíme vod nuly začít vysvětlovat nebo vychovávat k rodinnému životu a to s tou sexuální výchovou hodně z mého pohledu hodně souvisí. A co se týká třeba v tom křesťanství, i tam si myslím, že jako velkej velkej posun, že my opravdu to dneska nahlížíme v takový větší komplexnosti a a jakoby opravdu, jak to říct no, nevím, já to zas jako nemůžu posoudit, ale ale zdá se mi, že dneska opravdu tu sexualitu vnímáme ještě více pozitivněji a ale to teda znamená ještě víc vážnějc a s větší odpovědností. Jo, mi to tak přide. S takovou větší radostností prostě otevřeností, no. Nebo doufejme, že to tak je.

Změnil se tím i přístup k té sexuální výchově? K té výchově jako takový teďkon?

Snad jo. Jako myslím si, že jo prostě, já fakt jako třeba ty první, ten Radek John, nebo to na mě fakt to působilo, že to je hodně; nevím, no; těžko říct. Snad jo.

Řekni, jak to na tebe působilo, tohle je celý subjektivní //jasně// nejde o to, že by to muselo bejt tak, jak myslí ostatní //jo jasně jasně//

Jako tak.. Doufám, že jo. Doufám, že opravdu je ta sexualita vnímaná v mnohem větším kontextu vůbec celého života. A že už nejde o techniku, ale jde opravdu o zodpovědný prožívání velikého daru. No, doufám, že jo.

Co bylo podle tebe, nebo co je podle tebe motorem těch změn, který teda nějaký jsou, nějaký snad jsou?

Tak, řek' bych, že padly prostě různý tabu, který, o kterých se nesmělo mluvit, tak teďka už se vůbec neřeší jako, nějaký věci prostě už jsou jakoby skutečně tak samozřejmý o kterých se v 80. roce asi vůbec eště nedalo mluvit.

Pak si myslím že to je to, že máme za sebou jakoby zkušenost tý bezbře tý sexuality prostě zábavný, řekněme, už jsme to prostě vyzkoušeli co to znamená se sexualitou pouze bavit a mám dojem, že teď snad máme tendenci, nebo mladý lidi maj tendenci jít hloubš v tý sexualitě, mnohem hloubš, právě skrz tady tu zkušenost z těch posledních 20 let, kdy v podstatě jako jdou proti tomu a snaží se.. Tohleto si myslim no, že motorem je opravdu naše zkušenost, že jsme vyzkoušeli, co to znamená, nebo co se stane, když ze sexuality uděláme především jakoby prostředek pobavení. Ale teď, no, to zní negativně hodně jo, nebo prostředek takovej jako,po když to zpovrchníme hodně a teď máme podle mě tohle vyvolalo tendenci jít hlouběji. Prostě že nás to nenaplnilo a že tam vidíme, že prostě jsme jsme ne <nesměle> na povrchu a jsme zároveň pozvaní do velký hloubky, no.

Díky. Kdybys zkusil popsat, říkal jsi, že teda jsi v tom prváku teda ty prváky z gymplu, že jsi něco učil, předpokládám, že komplexní pojetí Junáka taky něco o sexu nebo o sexuální výchově pojímá, tak jestli bys mi zkusil popsat, jak provádíš sexuální výchovu ty? //jo tak// A případně z čeho k tomu čerpáš jako znalosti, zkušenosti, informace?

Tak překvapivě začínám skutečně jakoby z toho židovství. Kde tam jakoby vidíme sexualitu jako dar Boha, která je stvořená Bohem a je stvořená jako velmi dobrá a vůbec člověk je tedy stvořen jako člov jako tvor sexuální – stvořil je jako muže a ženu ke svému obrazu. To znam tak, to znamená tady odtud vycházím to má no a z toho začnou velký důsledky – to znamená sexualita není nahodilá, ale je skutečně hlubokej Boží dar, Bůh za ní stojí, sám jí klasifikuje jako velmi dobrou, chce jí, žehná sexuálnímu chování člověka a chce, aby člověk právě tam nalézal, nebo také tam nalézal svoje štěstí. To teda s sebou nese, že samozřejmě člověka v tom taky vede, dává k tomu různý prostě doporučení a pravidla a přide mi, že jako, nebo snažím se, aby to pojetí sexuality bylo takový, že první je ta hlubokost a a velká jako cena tý sexuality a z toho vyplývá zodpovědnost. To znamená, byl jsem obdarován a tento dar se snažím dobře prožívat ke svému štěstí a ke štěstí svýho protějšku a tedy to má na mě veliký nároky a velkou zodpovědnost. No a z toho už potom vyplývá

skutečně ty nároky, který jsou třeba i v tom křesťanství veliký a dneska velmi těžce prožívaný, ale v tomhle kontextu Boha, který, nebo, že zkrátka to je jedna z mých nejhlubších nejhlubších rovin, kde se můžu nejvíc dát, nejvíc obdarovat druhého, nejvíc být obdarován, ale také nejvíc zranit a být zraněn, tak mi dá odvalu a sílu potom třeba žít i některý věci, který sou v sexualitě těžký. Z čehočerpám? Tak to bych řekl, že je jakoby ten fylozofickej, fylozoficko-teologickej pramen, no a potom konkrétně, já nevím, no z různých většinou teda jakoby italských autorů Gerardi takovýhle prostě lidi, profesori, který mě učili v Římě.

A jak ty přistupuješ k té sexuální výchově, když ji máš dělat? Jestli je to třeba vždycky řízený tak, jak to předpokládám, bylo na tom gymnáziu, kde bylo řečený prostě dneska se bude dělat tohle, protože je to naplánovaný, nebo to někdy vyplyne ze situace? Cílíš k tomu, necílíš k tomu?

To bylo právě zajímavý, že poprvý na tom kurzu to bylo velmi spontánní, protože přselo, takže nebylo co dělat, tak jsme to velmi narychlo tam takhle zinscenovali a mělo to prostě, bych řek', velmi dobrej dopad. No a vod tý doby jsme to tam teda začli dělat pravidelně. Jinak potom třeba, já nevím, když připravuju na biřmování, což je taky prostě ten důležitěj věk asi, tak tam máme cíleně jedno dvě setkání k tomuhle tématu. No a potom jako je ta sexuální výchova bych řek' individuální, kdy věnuju nemalej čas k duchovnímu doprovázení lidí, který se se svojí sexualitou nějakým způsobem potýkaj, hledají ji, objevujou a tak, což je prostě duchovní doprovázení lidí nejenom z toho gymplu, no. To znamená ta individuální rovina, si myslím, že tam je hodně důležitá a v podstatě převažuje, jo. Jinak to teda, v podstatě je to tak, že ano, snažim se jakoby do těch cyklů, třeba teda přípravy na biřmování skutečně to cíleně zařazovat, protože to jako je určitě jedna z velkých kapitol mladýho člověka. No, myslím si, že to stačí.

Jenom se zeptám na nějakou formu, jestli si o tom povídáte, nebo si třeba někoho pozvete a ten o tom jenom povídá, nebo je to nějaká výměna zkušeností, názorů, //tak já si// čemu by se to tak dalo přirovnat?

Tak no je to asi povídání většinou jako ... no ... snažím se o otevřenou debatu, bych to tak asi nazval, no. Prostě kdy většinou to dělám sám, do tý školy teda tam teďka zveme prostě ty různý lidi. I tam na těch náboženstvích prostě se snažím, já nevím, ve třetíku mluvím o manželství. Většinou to prostě fakt jakoby pojmám, což si myslím, že je moje role, z toho teologicko-fylozofickýho hlediska, z antropologie zkrátka, tak no. Řízená diskuse, nebo já nevím, jak bych to řek, povídání prostě.

Děkuju. Změnil jsi třeba svůj přístup k tomuhle během toho, co jako se k tomu nějakým způsobem dostáváš, tak vlastně od vedení toho oddílu až po tohleto?

Já myslím, že jsem se změnil nebo mě jako docela mě ovlivnil hodně bych řek Tomáš Řehák, jehož jsem asi slyšel nějakou přednášku a ten mě, musím říct, že se mi docela líbil způsob, kterým on o tom mluví. No a pak jsem si to jakoby dokreslil sám nějakou svojí prostě teologickou reflexí a přijde mi, že že on mě jako hodně naučil, byť jsem se s ním teda setkal fakt asi dvakrát v životě, tak se mi docela líbil způsob, kterým on o těchhle věcech s těma mladýma mluví, byť jsem k tomu měl třeba výhrady, ale jako rámcově mě dal hodně. Takže, takže jo, no. Tady to bylo pro mě přelomový. To bylo, když jsem se vrátil do Čech. Takže někdy před dvěma roky jsem jako byl na nějaký jeho přednášce. Do té doby jsem o tom ani moc nepřemýšlel a pak jsem to jakoby hodně dělal podle něj, no a teďka teďka jsem jakoby \diamond ten posun je k tomu možná víc jakoby vycházet z toho biblickýho textu. I když to on taky jako dělal. Jako mění se to no, nejsem asi schopnej to nějak zreflektovat jak přesně, nebo podle čeho. Mění se to hodně podle těch zkušeností, který mam teďka už s tím osobním doprovázením těch lidí, no.

Říkal jsi, že spolupracujete s tím ACETem, existuje třeba nějaká komunikace ještě s jinýma partnerama dá se říct, který by se zabývali tou sexuální výchovou? Abych pravdu řekl, teď by mě hodně zajímalo, jestli třeba v tom oddíle? Protože přeci jenom na tom gymnáziu si to dokážu nějakým způsobem asi představit, že by to šlo, nebo jak se to dá dělat. V tom oddíle, jestli to taky nějak funguje?

Já nevím, jak teď to je, ale řek bych, že spíš ne

Nebo jak to bylo za tebe?

Tak za mě to nebylo. Já si jako nevzpomínám na nic, co by jsme tam fakt takhle jakoby dělali. Myslím si, že fakt, možná že jsem na něco jakoby zapomněl, ale podle mě jako fakt si nic nevybavuju.

A co se teda církevního týče, toho doprovázení? Tam asi je to čistě individuální? Nebo i tam třeba spolupracuješ ještě s někým, kdo by dokázal, nebo kdo by se zabýval tou sexuální výchovou?

No tak já nevím. Zatím to dělám víceméně já, no. Jako že vedu jakoby ty kurzy tý přípravy na biřmování no a prostě v rámci toho toho prostě to dělám jako no. Hosta jsem si tam vlastně žádnýho nezval.

A zval si třeba tebe někdo, už jako?

Zval, ale ještě jsme to neuskutečnili, takže jako jo, hned potom, co jsme to vlastně loni otvírali, tak tam potom byly nějaký pozvání, který ovšem jako ještě ne vlastně neproběhly, nějak se to zase ztratilo, takže jako nemyslím si, že to je nějaký moje téma, o kterém jako jsem schopnej mluvit hodně, nebo tak. Prostě to dělám jako jedno z témat, který vidím jako důležitý, ale na který jako určitě nejsem nějaký velkej odborník.

Děkuju moc. Zeptám se na takovej třeba tvůj cíl? Už jsme o tom mluvili, že je to docenění a ocenění tý sexuality a třeba nějaký konkrétnější, kterej se někdy ukázal?

Tak ty cíle, já nevím, dílčí by byly prostě nalezení a objevení a přijetí tý vlastní sexuální identity, takový to zdravý uchopení prostě s tou s tím sebevědomím a zároveň pokorou a odpovědností, potom jakoby schopnost opravdu žít dobře ty své vztahy a jako třetí bych řek' fakt založení pevný věrný rodiny s otevřeností vůči dětem.

A jako poslední na co se zeptám, jaká je odezva od těch studentů gymnázia, nebo i od ostatních se kterýma se dostaneš do kontaktu v rámci tohoto tématu?

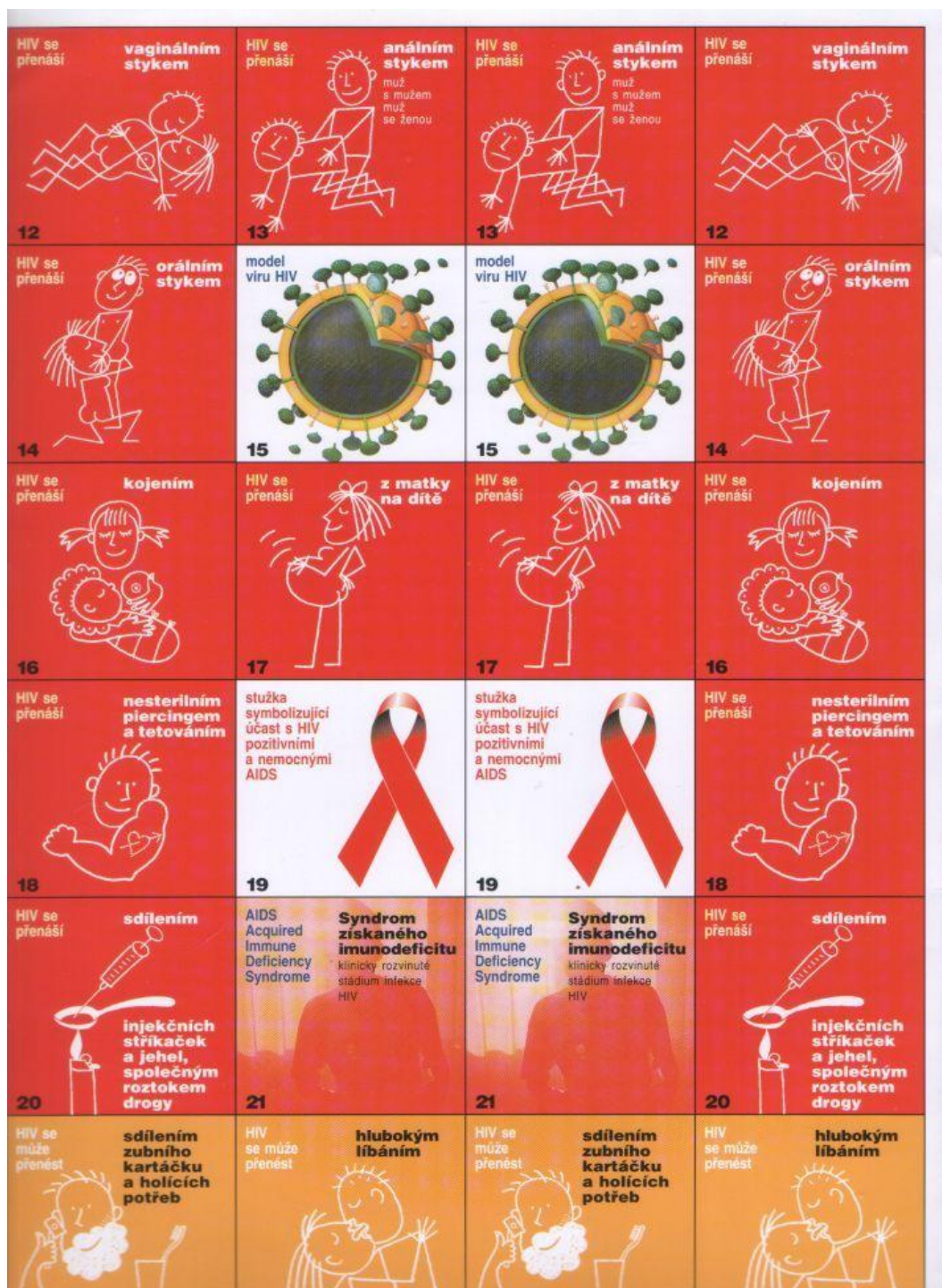
Tak já si myslím, že jako osobně, žejo, tak to bude naprosto subjektivní, mám pocit, že dneska se mladej člověk nebaví jakoby nárokům, fakt osobně tu situaci vidím tak, že že mladej člověk dneska je víc, než dřív schopnej velký

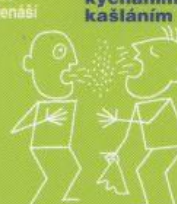

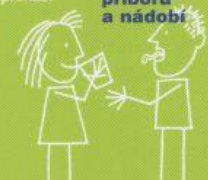
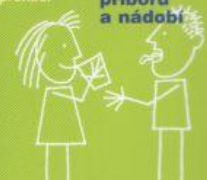

zodpovědnosti v těchto oblastech a i velkých nároků. Byť je třeba nedokáže žít, nebo prostě se k nim teprve blíží, nebo takhle, tak jako myslím si, že mu není vlastní taková ten výprodej sexuality prostě jako něčeho banálního. Naopak jako že jsme fakt v období, kdy se doceňuje čím dál tím víc. To znamená: mám pocit, že i takový ty velký nároky na tu mojí vlastní zodpovědnost a prostě tak prožívání sexuality, tak je je to přijímaný jakoby až překvapivě kladně, třeba. Že ty lidi mají chuť se s tím něco dělat, chtějí to prožívat dobře. Takže jo jako, na ty ohlasy bych řek, že víceméně dobrý no, fakt jako takový hluboce dobrý. Jo na jako takový nějaký nadšení prostě plytký, ale zdá se mi, že opravdu to s těma lidma hejbe, že že mají velkej zájem, no. Možná se jako pletu, ale subjektivně to tak prostě prožívám.

Já děkuju moc.

Příloha č. 4

Příklad metodického materiálu pro projekt „Hrou proti AIDS“ – tzv. „sexeso“

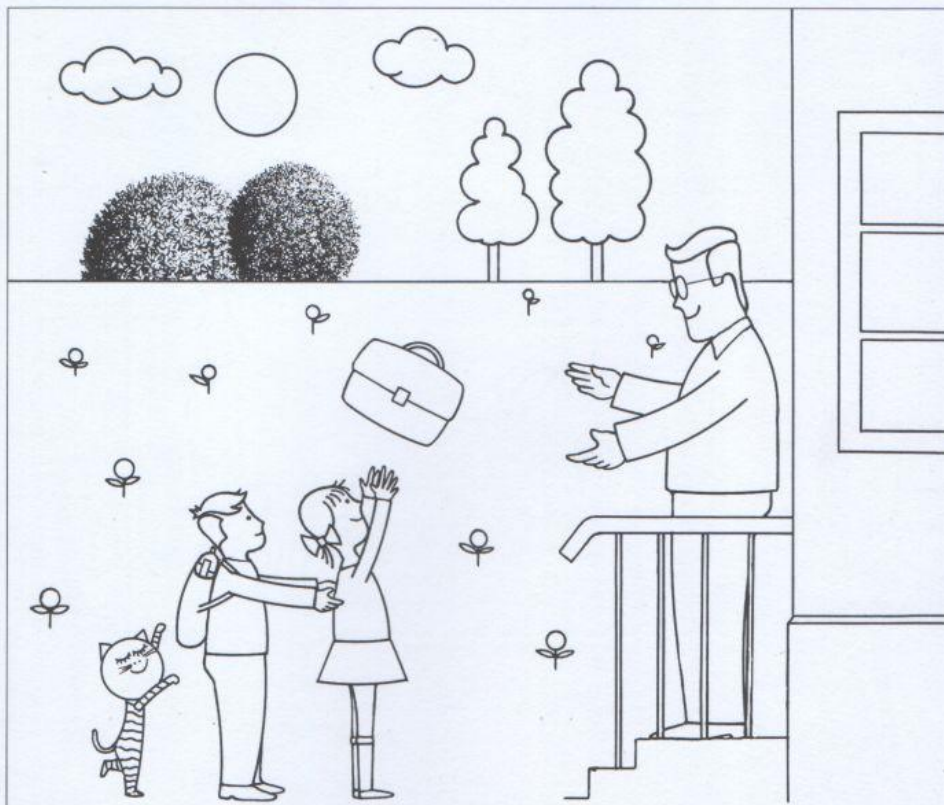

<p>zásady prevence</p> <p>A</p> <p>Abstinence</p> <p>1</p>	<p>zásady prevence</p> <p>B</p> <p>Být si vzájemně věrní</p> <p>2</p>	<p>zásady prevence</p> <p>B</p> <p>Být si vzájemně věrní</p> <p>2</p>	<p>zásady prevence</p> <p>A</p> <p>Abstinence</p> <p>1</p>
<p>zásady prevence</p> <p>C</p> <p>Chraň se kondomem</p> <p>3</p>	<p>„Sexeso“ volně navazuje na interaktivní program v prevenci HIV/AIDS, ostatních sexuálně přenosných infekcí a nechtěných těhotenství (www.aids-hiv.cz), který vznikl za podpory Všeobecné zdravotní pojišťovny, Národního programu boje proti AIDS a Národního programu podpory zdraví.</p> <p>Ideový námět: MUDr. Jaroslav Jedlička, CSc., SZU Praha Spoluautor: MUDr. Lbuše Mrošková, SZU Praha MUDr. Anna Kubátová, KHS Posch Grafický návrh: Jitka Špačková Vytiskl: Geoprint s.r.o.</p> <p>Vydal Státní zdravotní ústav v Praze, Pracoviště manažera národního programu HIV/AIDS, financováno z rozpočtu Národního programu HIV/AIDS v r. 2005.</p> <p>Náklad: 20 000 kusů 2-vydání neprodejné</p> 		<p>zásady prevence</p> <p>C</p> <p>Chraň se kondomem</p> <p>3</p>
<p>bariérová ochrana</p> <p>mužský kondom</p> <p>4</p>	<p>bariérová ochrana</p> <p>mužský kondom</p> <p>4</p>	<p>bariérová ochrana</p> <p>Femidom ženský kondom</p> <p>5</p>	<p>bariérová ochrana</p> <p>Femidom ženský kondom</p> <p>5</p>
<p>HIV se nepřenáší</p> <p>použitím WC</p> <p>6</p>	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>použitím WC</p> <p>6</p>	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>kýcháním, kašláním</p> <p>7</p>	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>kýcháním, kašláním</p> <p>7</p>
<p>HIV se nepřenáší</p> <p>podáním ruky běžným společenským stykem</p> <p>8</p>	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>podáním ruky běžným společenským stykem</p> <p>8</p>	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>sdílením příborů a nádobí</p> <p>9</p>	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>sdílením příborů a nádobí</p> <p>9</p>
<p>HIV se nepřenáší</p> <p>hmyzem</p> 	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>hmyzem</p> 	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>krevní transfúzi veškerá krev pro transfúzi je u nás kontrolována a je bezpečná</p> 	<p>HIV se nepřenáší</p> <p>krevní transfúzi veškerá krev pro transfúzi je u nás kontrolována a je bezpečná</p>

Příloha č. 5

Didaktické omalovánky SZÚ se sídlem v Českých Budějovicích

Vojtišek a Helenka se dlouho těšili, až se mamince narodí miminko. Jednoho dne po návratu ze školy na ně čekal tatínek s radostnou novinou, že miminko už je na světě. Narodila se holčička a dostala jméno Kristýnka.

V roce 2006 vydal Zdravotní ústav se sídlem v Českých Budějovicích. Ilustroval Václav Johanus.
Odborně spolupráce MUDr. Ludmila Satranová, Eva Kofánová.

Příloha č. 6

Specifické cíle a okruhy kmenového učiva Výchovy ke zdraví ve Standardu základního vzdělávání

Výchova ke zdraví

Specifické cíle

Proces vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci:

- získali všestrannou orientaci v problematice aktivního zdraví a osvojili si základní praktické dovednosti a nejdůležitější způsoby chování související s péčí o zdraví, uměli poskytnout první pomoc při ohrožení zdraví a života
- pochopili význam zásad tělesné a duševní hygieny pro zdraví a získali dovednosti potřebné pro jejich naplňování
- pochopili význam zdravé výživy a znali způsoby, jak pozitivně měnit stravovací zvyklosti
- věděli, jak odolávat různým tlakům vedoucím k protispolečenskému jednání a poškozování sebe sama (kriminalita, drogy ap.)
- pochopili význam domova, rodiny a svou měnící se roli v rodině v souladu s vlastním dospíváním
- získali dovednosti verbální a neverbální komunikace, sebeuvědomování a sebepoznávání, které budou přispívat k jejich dalšímu osobnímu rozvoji
- poznali způsoby, jak pochopit a zvládat období svého dospívání
- pochopili význam odpovědného přístupu k navazování partnerských vztahů a k převzetí rodičovské role
- získali základní poznatky v oblasti lidské sexuality, dokázali se vyvarovat rizikovým formám sexuálního chování a odpovědně se rozhodovat v oblasti sexuálního zdraví (pochopit důvody pro odklad startu do pohlavního života)
- získali schopnost orientace v informacích vztahujících se k problematice zdravého způsobu života
- pochopili, že zdravý životní styl je důležitou součástí systému vlastních životních hodnot a upřednostňovali aktivní a zdraví prospěšné formy využívání volného času

Okruhy kmenového učiva

Rodina, domov a rozvoj osobnosti

Význam a funkce rodiny, typy rodin, postavení jedince v rodině, rodinné a partnerské vztahy, volba partnera, partnerské soužití, manželství, rodičovství, stabilita rodiny, vliv rodinného prostředí na rozvoj osobnosti, péče o dítě

v jednotlivých obdobích jeho života, vývojové a generační problémy dospívajícího v rodině, ekonomické a právní otázky rodinného života, náhradní rodinná péče, staří a handicapovaní členové rodiny, domov a bydlení, provoz domácnosti, péče o prostředí domova.

Rozvoj osobnosti, sebepoznávání, sebereflexe, zdravé projevy sebevědomí, sebeúcta, verbální a neverbální komunikace, empatie, estetické cítění, společenské chování.

Základy duševní a tělesné hygieny, režim dne

Zdraví a nemoc, aktivní zdraví, odpovědnost za zdraví své i ostatních, ochrana před nemocemi, lékařská péče léčebná a preventivní, ošetřování nemocného, užívání léků, léky a jejich zneužití, smyslová a tělesná postižení.

Vliv životních podmínek a životního stylu na zdraví, denní režim, biorytmy, aktivní pohyb, relaxace, otužování, pozitivní myšlení, odolávání stresům, asertivní chování.

Osobní a intimní hygiena, duševní hygiena, hygiena odívání, hygiena při ostatních činnostech.

Zdravá výživa

Vliv stravování na zdraví, výživová hodnota potravy, denní stravovací a pitný režim, hygiena výživy, druhy potravin a způsoby jejich uchování, příprava stravy v domácnosti, stolování.

Prevence zneužívání návykových látek

Přírodní a chemické látky, léčivé a jedovaté rostliny, jejich zneužití, vliv tabáku, alkoholu a drog na zdraví, závislost na návykových látkách, zdravotní a sociální rizika zneužívání drog, způsoby odmítání návykových látek, centra pomoci - linky důvěry.

Základy sexuální výchovy

Biologické, psychologické, sociální, filozofické, kulturní a právní aspekty lidské sexuality.

Lidské tělo, dospívání, pohlavní rozdíly mezi ženami a muži, přátelství, výběr partnera, láska, lidská reprodukce, sexuální chování, nemoci přenosné pohlavním stykem, plánované a neplánované rodičovství, antikoncepce, početí, těhotenství, formování rodičovských rolí, porod, potřeby dítěte a péče o ně. Sexuologická rizika pro zdraví jednotlivce, rodiny, společnosti, rizikové sexuální chování, ochrana před virem HIV/AIDS, sexuální zneužívání.

Etická stránka sexuality, vliv postojů, víry, morálky, sociálních hledisek na sexualitu, odpovědné rodičovství.

Osobní bezpečí

Úrazy a jejich příčiny, první pomoc při drobných a závažných úrazech, přivolání pomoci (zajištění lékařského ošetření), obvazová technika.

Bezpečné chování při různých činnostech a v různých prostředích, předcházení úrazům a konfliktům, chování v krizových situacích, týrání a zneužívání dětí, pomoc ohroženým, asociální chování a obrana proti němu, legislativa vztahující se k ochraně osobního bezpečí.

Pohybová aktivita a zdraví

Zdravotně orientovaná zdatnost, rozvoj zdatnosti, zdravotní funkce aktivního pohybu.

Abstrakt

SATTRAN, J. *Pojetí sexuální výchovy v ČR: vývoj a současná praxe*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce P. Bauman.

Klíčová slova: Sexuální výchova, sexualita, pedagogika, vývoj pojetí sexuální výchovy

Práce se zabývá vývojem pojetí sexuální výchovy v České republice ve státních dokumentech a v praxi. Teoretická část se věnuje vymezení základních údajů a názorů na sexuální výchovu. Také se věnuje vývoji začleňování sexuální výchovy do českých škol. Praktická část porovnává z literatury získané údaje s výpověďmi tří odborníků angažovaných v sexuální výchově.

Práce ukazuje na přítomnost pozitivních trendů, převážně v rámci koncepce výchovy, které jsou však částečně bržděny během přechodu do praxe.

Abstract

Sexual Education in the Czech Republic: Development and Current Practice

Key words: Sexual Education, Sexuality, Pedagogy, Development of sexual education conception

The thesis deals with the development of sexual education conception in Czech in government documents and in practice. 1st theoretical part deals defines the basic terms and looks on sexual education. Also it deals with the development of school practice. The research compares literature data with data from statements of three professionals in sexual education engaged.

The thesis shows the existence of positive trends, mainly in the frame work of educational conception, which are however partially inhibited in their implementation.